૭૫૧૯

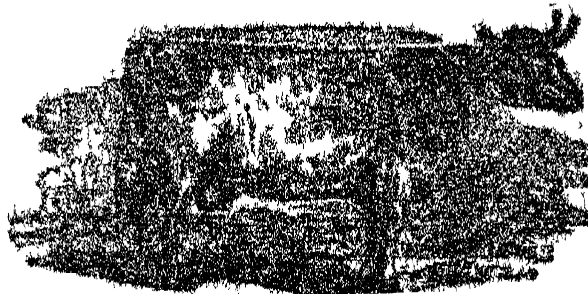
गूजराती त्रीजी चोपडीना अर्थ.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

J R PANDAY

પાંડે જેસીંગ રતનચંદ

અમદાવાદ.

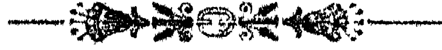

અમદાવાદ

[illegible] યુનિયન પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં છાપ્યું.

[illegible]

गुजराती त्रीजी चोपडीना अर्थ.

(ના) નામ.	(સ) સર્વનામ.	(વી) વીશેષણ.
(ક્રિ) ક્રિયાપદ	(અ) અવ્યય.	(કૃ) કૃદંત.

પાઠ ૧ લો.

ભાગ (ના) કટકા.
આળસુ (વી) સુસ્ત, એદી
ડાહીઓ (વી) ડાહ્યોલાગો ડાઘેલ, (કુતરાનું નામ)
પાળવાં (ક્રિ) ઓળખવું. પરવડવું.
મુગ્ગા=એક ફૂલ. રમણીક
રમતીઆળ (વી) જેનો રમતમાં જીવ બહુ તે નાદાન.
પરવડવું (ક્રી) ભોગવું, પાલવવું.
ઓરો (અ) આમ, આ-ણીતરફ, અહીંઆં.
ચોકી (ના) પેહેરો, ચોકસી
મુક્યો=મેલ્યો, બેસાડ્યો
દર (ના) મોકુબાક. કાબૂ
ચકલી (ના) મોટી ચલ્લી.
પંખી (ના) પાંખવાળાં પક્ષી.
ચાર (ના) ઘાસ, તંખ-લાં વિગેરે.
ધણી (ના) શેઠ; માલીક.

પાઠ ૨ જો.

ઝંખવાણો=ઝાંખા, વીલો
મન્યાં=મંડ્યાં, વળગ્યાં.
જીવતર (ના) જીવવું. જીંદગાની.
આગલુ (અ) તરત:
તાકીદ=ઝડપ; ઉતાવળ.
નવરાશ (ના) ફુરસદ.
મન=દિલ, ચીત; હરશિ.
વિચાર (ના) મનસુબો, તોલ; ખ્યાલ.
સરખાં=જેવાં, બરાબર.
નકામા (વિ) કામ વગરના; કામથીપરવારેલા, નવરા.
જનાવર (ના) ચોપગાં પશુ; જાનવર; હેવાન
કામ=ધંધો; રોજગાર.
જગત=દુનિયાં, પૃથ્વી.
ઠોઠ (ના) મુરખો અનઘડ.
ગત (ના) હાલ; હવાલ.
પરતાવો (ના) ખેદ, અફસોસ; દલગીરી.
ફેરવીને (ક્રિ) બદલીને.

પાઠ ૩ જો.

સદાચરણ (ના) સારી ચાલ; સારાં આચરણ; સારી રીત.
પહેલાં (અ) પહેલા.
સહેલ (અ) સહેલી રીતે;
વાણુ (ના) વાણી; મધુર શબ્દ.
જન (ના) માણસ, સખસ
કોપવું (ક્રી) ગુસ્સે થવું. રીસે ભરાવું.
જનમ=જીંદગાની; દેહ.
મીઠી (વી) સારી; મધુર.
ડાહ્યો (વી) શાણો; સમજુ; સમજણવાળો.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧).

જે માણુસ જગતમાં જનમીને પેહેલવહેલાં સારી રીતથી ચાલવું એવું જે સમજે તે સહેલથી સુખ પામે. (૧) જે માણુસ જાણી-ની વાતો કર્યા કરે, ને મોડેથી મીઠા શબ્દ બોલે. તેમ બીજા ઉપર ગુસ્સો કરે નહી, તેને ડાહ્યો જાણીનો સમજવો. (૨).

પાઠ ૪ થો.

બગડાડે (વી) રાની, જંગલમાંની.
ડાંસ=મચ્છર, મગતરા.
ફુદ્દાં (વી) નાના બટકા.
ખાર (ના) વહેતીકોરણ.
જબરૂ (વી) જોરાવર.
જોરાવર (વી) મજબુત
પછવાડે=પાછલી તરફ.
વળેલા (વી) મરડાએલા.
કોરે (ના) બાજુએ.
કઠણ (વી) મજબુત.
વાળ (ના) બાલ; નીમાળા
આછા (વી) થોડા ઝીણા
હીંડેછે (ક) ચાલેછે.
દીલ (ના) શરીર, અંગ
તળાવ (ના) નાનુસરોવર
નર (ના) ભાયડો; મરદ.
હળ (ના) જમીન ખેડવા નુ લોઢાનું અણીદાર હથીઆર.
પોચી (વી) નરમ.
પુરીપડે (ક્રિ) પાર આવે. ઉકેલાવે, સાગી થાય.

પાઠ ૫ મો.

ગાળા ગાળી=ગાળો બા-જી.
સ્વભાવ (ના) આસીયત; મીજાજ, પ્રકૃત.
સજા (ના) શીક્ષા.
દંડ (ના) ગુન્હાને બદલે રૂપીયા લેવાની સા
રાજકુંવર (ના) રાજા ના છોકરો, રાજપુત્ર.
શીક્ષા (ના) સજા, દંડ.
બડાઈ (ના) મોટાઈ.
અણુસમજુ (વી) સમજણ વગર, નાદાન.
યાદરાખવું (ક્રી) કામ રા-ખવું; ભુલી ન જવું.
સાર (ના) સારૂં મતલબ.
નઠારો (વી) ખરાબ, ભુંડા.
ગરીબ (વી) પૈસાનગરનો, નિરધન.
ફરીયાદ (ના) અરજ, રાવ.
કચેરી (ના) દરબાર, રાજ સભા.
ફલાણો (વી) હરેક મુકરર કરેલો.
બંધીખાને (ના) કેદખાને
ઘટતેવી (વી) જોઈયતેવી, લાયક.
માફ (ના) જવાદેવું; ક્ષમા
વચન (ના) સુકન, વેણ.
કુંવર (ના) છોકરો, રાજપુત્ર.
વેળા (ના) વખત; સમય.
જવાદઉ (ક્રી) માફ કરૂં, મુકીદઉં.

પાઠ ૬ ઠો.

બાખતા (વી) કહેતા, બોલતા.
જશ (ના) માન, કીર્તી.
બાળકી (ના) છોકરી.
તોલ (ના) વક્કર, આ-સ્મીજ; આબરૂ.

ભુંડા (વી) ખરાબ, દુષ્ટ.
ભુંડું (ના) નઠારૂં, ખરાબ શબ્દ.
મોટી (વી) નઠારી, નકામી
જગ (ના) જગત, દુનીઆં.
મુરખ (ના) બેવકુફ ઢોઠ
જાણવો (ક્રી) સમજવો.
દુખીઓ (વી) હેરાન.
બાળક (ના) છોકરો.
બોલ (ના) શબ્દ.
નક્કી (અ) ખચીત.
નાર (ના) બાયડી, બઈરી

(કવીતાની સમજુતી.) (૨).

ભુંડા લોકો મોંમાંથી નઠારા શબ્દ બોલી લોકોની નઠારી ગાળો ખાય એવા મોટા બેવકુફોની જગતમાંથી આબરૂ ઓછી થાયછે ૧ જે માણસ નઠારા શબ્દ બોલેને સામા માણસને ગાળો દે ને પોતે ખાય, તેને અનાઘડ સમજી લેવો. તે આગળ જતાં બહુ હેરાન થાય ૨ માટે જે છોકરી કે છોકરો જેવો બોલ બોલશે, તેવોજ લોકમાં તેનો ભાર પડશે, વધશે ૩

પાઠ ૭ મો

દેશ (ના) મુલક
ચાલ (ના) ધારો, રીત.
રીતભાત (ના) રીત, રસમ
સુરવાળ (ના) પાટલુન
ચોરણો (ના) સુરવાળ
પહેરવેશ (ના) પોશાક, પેહેરેલાં લુગડાં.
મારવાડી (ના) મારવાડના રહેવાશી.
ધુમટો (ના) માથાપર ઓઢેલો છેડો મોંપર ઓઢાડી . કાઢવો તે (લાજ).
ધોતીઆં (ના) પોતીઆં
દક્ષિણી=દક્ષિણ દેશના રેહેવાશી.
સાહેબલોક (ના) ગોરા લોક, અંગરેજ લોક, ટોપીવાળા.
બઈરાં (ના) બાયડીઓ.
ઘાઘરા (ના) ઘેરવાળો ચણીઓ.
બોલી (ના) ભાષા.
ફેર (ના) તફાવત.
ભાકર (ના) રોટલી.
રોટી (ના) રોટલી.
ઉપરણી (ના) સોધી.
ગોરી=સફેદ, ઉજળી.

પાઠ ૮ મો.

અંબરો (ના) એકઠું ભંડોળ, કુળ, શીલક.
કણ (ના) રજકણ, કણી
સમુહ (ના) એકઠું.
રઈયત (ના) પ્રજા.
સંઘાત= સોબતી, સાથ.
દુકાળ (ના) મોઘવારી, અનાજ પાણી નહી મળે એવો વખત.
કોઠાર (ના) દાણા ભરી મુકવાનો કાદવનો કે લાકડાનો ખાનો.
હેરાન (અ) દુઃખી.
સુકાલ (ના) સોંઘવારી.
પ્રધાન (ના) વજીર, કરતો કરતો.
ઓઘડો (ના) પડ.
ગાંજીઓ (ના) ઘાસ.

ખાણ (ના) અનાજ ભરી મુકવાને ભોંય તળીયા નીચે કુવા જેવા કરેલા ખાડા.
અચરજ (ના) નવાઈ.
ચાંદાં (ના) દાઝો, ચાઠું.
વિના (અ) વગર શીવાય.
દુબળા (વી) નબળા મુડદાલ.
જોર=શક્તિ. બળ, કસ.
કારણ (ના) સબબ, ભેદ.
દેખાડવું ([illegible]) બતાવવું.
ડાપણ (ના) ચતુરાઈ
વસે (ક્રી) રહે.
સંપ=સંપથી હળી મળી.
સદા (અ) રોજ, નીત્ય.
સરવે (અ) સઘળા બધા.

(કવિતાની સમજુતી.) (૩).

કીડી જરા કાંઈ રચકણ પડી હોય તે પણ એકઠી કરે એવી એ જનાવરની જાત જુઓ કે બધી સાથે સંપાતથી કેવી સદા હળીમળીને રેહેછે.

પાઠ ૯ મો.

છાંયડા (ના) ઓળો.
વડવાઈ (ના) વડના લાંબા લટકતા ફાંટા.
અસલ (અ) અગાઉનું જુનું પહેલું.
ઘટા (ના) રચના, છાયા; (ઝાડનું ફેલાવું તે)
કાબર ના૦ કલકલ અવાજ કરતું કાબર પક્ષી
ટેટા ના૦ વડનાં ફળ.
આરામ ના૦ સુખચેન વીશ્રામ.
ઇમારત ના૦ ઉંચી બાંધણીનું ઘર, હવેલી.
થડ ના૦ ઝાડનો વચલો ગોળ ભાગ.
ડાળાં=ઝાડની શાખા થડમાંથી ફુટેલી મોટી ડાળ.
ફાંટા ના૦ ડાળામાંથી ફુટેલી ડાળીઓ. જેવાં લટકતાં મુળ.
લટકેછે ક્રિ૦ ટીંગાય છે, લબકે છે.
આંકડો ના૦ ઝેરી કાંટા રતી.
મુળ ના૦ જડ.
ઓળખતાં ક્રિ૦ પીછાનતા
પાંદડાં ના૦ પાંતરાં.
ફેલાય છે ક્રિ૦ પસરે છે પથરાયછે.
પશુ ના૦ ચો.પગાં જાનવર.
રોપ્યું ક્રી૦ વાવ્યું

પાઠ ૧૦ મો.

વીંછી ના૦ ઝેરી જીવડો.
ડંખ ના૦ ચટકો.
આંકડો ના૦ ઝેરી કાંટા

તીખ (વી) ઝેર. મોગલ.
કપાએલું (ક્રી) વઢાએલું.
ગાપીઆ (ના) પકડવાના પાંખીયાં.
તું (ક્રિ) મોરાવું, દમ ખેંચવા
ચાહી (ના) કોસો.
ચઢેલ (કૃ) ઘુસી આવ્યું, ચઢી આવ્યું.
તીખી (વી) તીખવાળો.
મીન (ના) દીલાસ, કરાર.
કાર (ના) ચીરો, તડ.
ગોળક (ના) ટુકડ.
વેતાવથી (અ) ઝડપથી.
પીર (ના) ભરડો, ચાંગો.
દુઃખ (ના) આપદા
ઉપાય (ના) ઇલાજ
દશા (ના) દુઃખ વીપત.
મળે (ક્રી) મળે; એકઠું થાય.
અવસાણ (ના) નુકશાન, ગેરફાયદો, બીગાડ.
સંભાળીને (અ) સાચવીને, તપાસીને.
શીકર=ચીંતા શોચના.

પાઠ ૧૧ મો.

છોડીઓ (ના) છોકરીઓ.
વીલાયત (ના) અંગરેજ લોકોનો દેશ.
ખબરદાર (વી) હોંસીઆર
સુખી=સારી ગુખીઆરી.
સરખી=બરાબર જેવા.
વાહાલી વી૦ પ્યારી, હેતવાળી.
જરાએ અ૦ લગારે.
રોતી ક્રી૦ રડતી,
કજીઓ ના૦ કંકાસ, ટંટો
સમજાવીને ક્રી૦ પટાવી, ફોસલાવીને.
ઢોર ના૦ ચોપગાં જનાવર (મુખ્ય)
મોટપણું ના૦ મોટીઉમર
બાયડીઓ ના૦ બૈરીઓ; સ્ત્રીઓ.
ભાયડા ના૦ મરદો. પુરૂષો
નાંડી ના૦ મેલી, નાદાન, અણસમજુ

પાઠ ૧૨ મો.

અવાજ ના૦ સાદ સોર.
પાંજરૂ ના૦ પીંજરૂ, પક્ષીને રહેવા સારૂ બનાવેલું સળીઆ જડેલું નળી જેવું ગોળ,
પાળવું ક્રી૦ પોષવું, રક્ષણ કરવું.
અર્થ ના૦ માએનો, મતલબ, સ્વાર્થ
દીઠો કૃ૦ જોયો.
માળો ના૦ પક્ષીને રહેવાનું ઠેકાણું.
ફળ ના૦ જાંબુ, કેરી દાડમ, જમરૂ વીગેરે લીલા મેવા.
જુદાં વી૦ વેગળા, છુટાં.
અનાજ ના૦ ધાન્ય, દાણો
મરજી ના૦ ઇચ્છા, ખુશી.
સમજે ક્રી૦ જાણે

પાઠ ૧૩ મો.

અતોલ વી૦ ઘણોજ. જેનો તોલ નહીં તે.
પ્રીત=હેત, પ્રીતી, માયા
કાંઠલો ના૦ ગળચવા.
સુણતાં કૃ૦ સાંભળતાં.
નમાલું વી૦ નમેલું.
ધાક ના૦ બીક, ડર.
મનુષ ના૦ માણસ.
અંગ ના૦ શરીર; દીલ.

અથાગ વી૦ ઘણોજ.
મીઠાં વી૦ સારાં, મધુર
ઉપજે=થાય. પેદાથાય.

હરખ ના૦ ખુશી,સંતોષ.
કાંટે ના૦ કાંઠે, ગળે.
ધારે ક્રી૦ માને.

હેત ના૦ પ્યાર.
કોય વી૦ કોઈ ગમે તે
કાગ ના૦ કાગડો.

(કવિતાની સમજુતી.) (૪).

પોપટ પાંજરામાં બેઠો બેઠો મધુર શબ્દ બોલેછે; ને જે એ સાંભળેછે તે સઘળાના મનમાં ઘણીજ ખુશી પેદા થાયછે (૧) એની ડોક કાળો કાંઠલોછે, ને નમેલુ રાતુ નાકછે; તેમ શરીરે બધે લીલા રંગ લોછે, ને ધણીની ધાક માનેછે, (૨) તે મીઠું મીઠું બોલેછે, તેથી માણસને તેનાપર હેત ઘણુંજ આવેછે; માટે ઘણા લોકો હેતથી પોપટ પાળેછે પણ કગડાને કોઈ પાળતું નથી. (૩)

પાઠ ૨૪ મો.

વચન ના૦ શબ્દ,સુકન
અસર=ફળ, પરીણામ.
માન ના૦ આબરૂ,ઈજ્જત
નવાઈ ના૦ અચરતી.
આવકાર ના૦ આદરમાન
નીવડવું ક્રી૦ નીપજવું. પાકવું.
દોંગાઈ ના૦ લુચ્ચાઈ. બદમાશી.
વાઘરી=શીકારી, પારધી
લઢવાડ ના૦ લડાલડી.
લુચ્ચાઈ ના૦ દોંગાઈ, બદમાશી.
માઠું ના૦ ખરાબ,નઠાર

તપાસ ના૦ તજવીજ. તલાસ.
સોબત ના૦ સંઘાત.
શીખામણ ના૦ ફાયદાની વાત.
કદી અ૦ કોઈવખતપણ
ભુલવી ક્રી૦ વીસરવી

પાઠ ૨૫ મો.

કણબી ના૦ હીંદુઓની જાત (ખેતીનો ધંધો. કરનાર.)
મન ના૦ કાળજુ, ચીત્ત ધ્યાન.
ધન ના૦ દોલત, પૈસો.
અંતકાળ ના૦ મરવાનો

વખત.
પુંજી ના૦ દોલત,ગરાસ. દોલત.
લાચાર ના૦ નાચાર.
ખેતી ના૦ ખેતીવાડીનુ કામ.
દીકરા ના૦ છોકરા.
વિચાર્યું ક્રી૦ ધાર્યું.
ડાગે ના૦ ખરડા માણસે
ફેડ અ૦ પછી, પુઠે.
આખું વી૦ બધું,તમામ.
ચાલ્યા ક્રી૦ રોપ્યા.
નીપજ ના૦ પેદાશ, પાક, આવક.
ઉપજ્યો ક્રી૦ પેદાથયો.

નીપજ્યો.
ખરેખરૂં (વી) જોઇએ તેવું, સાચું, બરાબર.

પાઠ ૧૬ મો.

કોણે (સ) કયા સખસે?
કીરપાળ(વી)મેહેરબાન, દયાળુ.
સુંઘવાને=વાસ લેવાને.
પેદાકરવું (ના) જનમ આપવો, નીપજાવવું.
બનાવ્યું (ક્રી) નીપજાવ્યું, કર્યું.
ઝાલવાના(વી) પકડવાના
સઘળુ (વી)બધું તમામ.
ઇશ્વરે (ના) પરમેશ્વરે.
કરયાં(ક્રી) બનાવ્યાં, પેદા કીધાં.
ગલ(વી)સારા વાજબી, રાહે ચાલે એવાં.
કોપશે(ક્રી)ગુસ્સે થશે.
દેખતાં (કૃ) જોતાં.
સાચવે(ક્રી)સાચવે, તમામ રાખે.
રખવાળ (ના) બરદાસ. બાળાય તપાસ.

પાઠ ૧૭ મો.

ગામ(ના)જ્યાં કે થોડાક ઘરની વસ્તી હોય તે.
શેહેર (ના) જ્યાં મોટાં મોટાં છોબંધ ને હાર બંધ ઘરો હોય, સારાં સારાં મોટાં ચોટાં હોય તે.
છોબંધ(વી)ચુનાથી બાંધેલા છોનાં.
કોટ(ના) શેહેરને ફરતી આસપાસ બાંધેલી મોટી છોની દીવાલ.
જથો(ના) ટોળું, જાકટો.
અડચણ નાο હરકત.
હારબંધ વીο એકપછી એક સાથે આવેલા.
શેહેજ અο થોડીમેહેનત
જનાવર=જાનવર, પશુ.
દરવાજા=મોટાં બારણાં.
જવલે અο કોઈવખત કદાચ.
બીક નાο ધાસ્તી, ધાક.
પાસેપાસે નાο સોરેસોરે અડોઅડ, નજીક.
ફળીઉ નાο શેરી, મોહોલો
ગામડું નાο જ્યાં કે ઝુંપડાં જેવાં થોડાંએક ઘરની વસ્તી હોય તે.
કસબો નાοમગણાનુંમોટું ગામ.
ચોટા નાο મોટાં બજાર
હાટ નાο દુકાન.
પેસવાને વીο જવાનો આવવાનો.
ઝાંપે નાο લાકડાં સાથે કાંટા, કેરડા વગેરે બાંધી લઈને બનાવેલું બારણું.
પેસનીકળ વીο આવજા

પાઠ ૧૮ મો.

ઇંદ્રીઓ નાο શરીરના ભાગ (આંખ નાક જીભ, કાન, ચામડી)
આકાર નાο ડોળ,ચેહેરો.
ધબાકો નાο અવાજે.
માલમપડવું ક્રીοજાણુંથવું
વાસ નાο સુગંધ
મીઠો ક્રીο ગળ્યો,મીઠાસ વાળો.
લીસી વીο સાફ.
સ્વાદ નાο ચાખવું તે, જરા મોંમાં નાંખી તપાસવું.
મજાની વીο સારી.
સમજો ક્રીο ધ્યાનમાંલો
નાંખી કૃο ફેકી
ટાઢું વીο ઠંડું
ઉનું વીο ગરમ.

પાઠ ૧૯ મો.

આંગણું નાο બારણું

બારણા આગળની જગો.
ચોખુ વી૦ સાફ, સ્વચ્છ.
કોહ્યુ ના૦ કોહેલું.
રળીઆમણું વી૦ શોભા વંતુ. સારૂં.
ગાડવાડ ના૦ ગાળવાડો.
છાવરંતુ ના૦ છાવડાં.
અગતરાં.
ઓડવાડ ના૦ એઠાવાસણ જેમાં રાંધ્યું ખાધું હોય તે.
ગંદા વી૦ મેલા.
ગંધ ના૦ ખરાબ વાસ, નઠારી ગંધ, બદબો.
ખાળ ના૦ ખાળો.

માંદા વી૦ આજારી. બીમાર, કાહેલી.
લાજ ના૦ શરમ એબ
તાવ ના૦ તપત, બુખાર.
નીપજે=પાકે, પેદા થાય.
ગંધવેડો=દુર્ગંધનો ઢગ.
સાફ=ચોખું, સ્વચ્છ.
વેગળે વી૦ આઘે, દુર.
બાપડા વી૦ બિચારા.
ચોખાઈ ના૦ સુઘડાઈ
ગુણ=ફાયદો, ખાસીયત.
ખોડ=ખોડવો, રોપો.
છુટ=જગ્યા. મોકળાશ.

પાઠ ૨૦ મો.

ચીર ના૦ કપડાં, કીમતી લુગડાં.
આપ ના૦ આરસી.
મધપુડો ના૦ મધમાખ નો પુડો.
વાન ના૦ દેદાર.
રચે ક્રી૦ બનાવે, ગોઠવે
સજ્જન=સારા માણસ.
માપ ના૦ ભરત પ્રમાણ.
ચોક=મોટો ચોકો
શરીર ના૦ દીલ, તન
રૂડા વી૦ સારા ભલાનો.
હણીએ ક્રી૦ કનડીએ.
શુદ્ધ=બરાબર, ખરેખરી.
ગીત ના૦ ગાન, તાન.

(કવિતાની સમજુતી). (૫)

આપણે બધી જગ્યાઓ ચોખી રાખવી ને લુગડાં પણ ચોખાં (ધોએલાં) પેહેરવાં વળી ઘર ને ચોક પણ ચોખાં રાખવાં. કે જેથી આપણું શરીર સદા સુખી રહે (૧) જુઓ કે મધમાખી મધપુડો બરાબર માપ રાખી બનાવે છે તેમાં કાંઈ ડાઘો કે ખોડ ખાંપણ કશુ આપણુ બના નથી ને આરસી જેવો સાફ જણાય છે (૨) ચોખા રેહેવાથી આપણુ મન ખુશી રેહે છે, ને તેથી શરીરનો દેદાર વળે છે. વળી ચાર સાર આબરૂદાર માણસ બેઠેલા હોય તેમાં ચોખાઈએ કરી (ધોએલાં સાફ લુગડાં પેહેરેલાં હોય તો તેથી) દરકોઈ માણસને ઘણી આબરૂ મળે છે. (૩)

પાઠ ૨૧ મો.

સુંવાળી=પોચી નરમ,
નાળ ના૦ ઘોડાના નખ-મારીને પગે જડવાના ગોળ પટા,
નક્કર વી૦ સંગીન,
ખાંસડે છે ક્રી૦ આરડે છે.
મળ ના૦ મેલ, કચરો
નિરદય વી૦ ઘાતકી.
કુલંગ ના૦ કુદકો.
ઓખારેછે ક્રી૦ ઉખળે છે કે સણે છે,

સીમ ના૦ ખેતર ખેત-
રની હદ,
ભેગો અ૦ સાથે, એકઠો
ચરેછે ક્રી૦ ઘાસ ખાયછે
પાળ ના૦ આળ, નીમાળા
છેડે ના૦ નાકે.
ત્રહેછે=ખમેછે, રૂચેછે.
ગોળ ના૦ બાર.
ચાકરી ના૦ બરદાસ, ખા
સ્સાસ, સેવા.
માયા=હેત, ચાહના, પ્યાર
ચાહે ક્રી૦ પ્યાર રાખે.

પાઠ ૨૨ મો

ગાતરા ના૦ એકઠાં
વટેમારગુ ના૦ રસ્તેજ-
નો, મુસાફર પંથી-
સંગીન વી૦ નક્કર, મ-
જબુત.
કચુકા=કળીયા.
ચીકણું વી૦ ચીકચાળુ
ચોટે એવું જળકે.
ચીચોડા ના૦ કુળીઆ.
ચોખંડા વી૦ ચોડા ચા-
ર બાજુએ સરખા;
ફેરૂ ના૦ ટીપુ,
ખાટો વી૦ ખટુમડો
ખટાશ ના૦ ખાટોસ્વાદ
ખાટા સ્વાદની ચીજ.
ચોમાસુ ના૦ વરસાદની
મોસમ.
વરસેછે ક્રી૦ આવેછે.
બારેમાસ=આખુ વરસ.
ખપ ના૦ જરૂર, અગત્ય.
રોજ અ૦ નીત; સદા;

પાઠ ૨૩ મો.

અક્કલ ના૦ બુદ્ધી, સમજ
ચતુરી વી૦ ચતુર;
નેક ના૦ ટેક; મોટાઈ;
મ્હાલે ક્રી૦ મોજકરે.
વીશ્વ ના૦ જગત, પૃથ્વી
તસુ ના૦ બે આંગળ.
માતા ના૦ મા, માજી.
વીખ્યાત વી૦ નામીચુ.
નત્ર અ૦ નહી, ના.
તાત ના૦ બાપ, પીતા.
મોજ ના૦ મઝાચેનબાજી
ગાણ્યા=કાઢ્યા, સમજ્યુ.
દીકરી ના૦ છોકરી.
નીત્ય અ૦ રોજ, સદા
પર=પારકુ.
ઠામ ના૦ ઠેકાણુ, જગો
ફેરો અ૦ નો, તણો,
સામળ ના૦ એક મોટે
કવી થઈ ગયો.

(કવિતાની સમજુતી.) (૬)

માને છોકરી (આમલીનું ઝાડ ને તેનુ ફળ આમલી) નું એક નામ બુદ્ધિથી જાણ્યુ, તેનુ તો ઘેર ઘેર ને વળી રોજ સારા વીવેકથી કામ પડશે; તેમાં માતો એકની એકજ જગોએ રહે ને એક તસુ પણ ચાલતી નથી પણ તેની છોકરી તો બધે દેશ દેશ ભલી રીતે મોજ કર્યા કરે; વળી જુઓ કે તે છોકરીનો છોકરો (ચીચોડો તે માનો બાપ થાયછે, ત્યારે સામળદાસ કવિ કહેછે કે તમે ચતુરનર સમજી લેજો એ તો બધી પૃથ્વી—માંહે પ્રખ્યાત છે. એટલે આમલીને ઝાડથી છોકરી આમલી, ને તેનો છોકરો ચીચોડો રોપ્યાથી પાછું આમલીનુ ઝાડ થાયછે, ત્યારે એ પ્રમાણે ચીચોડાથી આમલીનુ ઝાડ નીપજ્યું, તો તે ઝાડનો બાપ કહેવાય.

પાઠ ૨૪ મો.

ચાટલું ના૦ આરસી.
રતાંધળો વી૦ રાતે આંધળો. (દીવસે દેખાય; ને રાતે જેને નહી દેખાય તે.)
ચોપડું ના૦ આંખનું ઢાંકણ.
ભમ્મર ના૦ ભવાં, આંખનાં પોપચાં ઉપર રૂઆળના જેવાં વાળ છે તે
ખાળવું ક્રી૦ અટકાવવું.
રજ ના૦ ધુળ, રજકણ.
છાજલી ના૦ છજ્જુ; છાબડી.
સરેછે ક્રી૦ કરેછે.
પાંપણ ના૦ આંખના પોપચા સાથે વળગેલા વાળ.
જણસો=ચીજો, વસ્તુ.
ખરેખરો વી૦ બરોબર.
જતન ના૦ બરદાસ, સાચવણી.
ઝીણી વી૦ બારીક;
કાણું વી૦ એક આંખે આંધળો.
દયા ના૦ રેહેમ, મીઠી નજર.
સાજી વી૦ સારી.
પરમેશ્વર=મોટા ઈશ્વર.
પાડ=ઉપકાર; આભાર.

પાઠ ૨૫ મો.

કપાસ=રૂનાં નાનાં ઝાડ.
કહેવત=કેહેણી કહાણ.
ઘાટ ના૦ ડોળ, આકાર.
બળતણ ના૦ બાળવાનાં લાકડાં સરપણ.
ભાખરી ના૦ ઘઉંના લોટની જાડી રોટલી.
કાંતવું વી૦ રૂના તાંતણા કરવા,
લટકતાં ક્રી૦ ટીંગાતાં.
કુંભાર ના૦ માટેડીના વાસણ બનાવનાર.
વણવું=લુગડું બનાવવું.
ધાન્ય=અનાજ, દાણા;
કાજે અ૦ વાસ્તે, માટે.
તૈયાર અ૦ હાજર. તરત કામમાં આવે એવું.
કશું=કાંઇપણ, જરાએ.

પાઠ ૨૬ મો.

ધરતી ના૦ જમીન, ભુમી
ખેડ નામ જથો.
ઓઢવા ક્રિ૦ શરીર ઢાંકવા
ખાતે ના૦ ખુશીથી,
શીરીતે=કેમ, કઈ પ્રકારે

(કવિતાની સમજુતિ.) (૭)

ખાવા અને પેહેરવા ઓઢવાને પરમેશ્વરે આપણને શરીર આપેલું છે હવે તે વડે જો મેહેનત કરીએ, તો તેમાંથી રાતાપીળા રંગ (જે જોઇએ તે) મળે (૧) જમીનમાંથી અનાજ તો બહુ જથાબંધ થાય છે, પણ જો તે જમીનને ખુશીથી ખેડે નહિ તો ખાવાનું શું થાય (અનાજ કેમ પાકે?) (૨) પણ તેમ કરવાને આપણને ઈશ્વરે તેના હુન્નર આપેલા છે પણ વાસણ અને બાળવાનાં લાકડાં વિના રંધાય શી રીતે? (૩)

પાઠ ૨૭ મો.
હાસ અ૦ હમણાં.
વખત ના૦ વેળા, સમય
પરઘેર ના૦ પારકે ઘેર.
શણગાર ના૦ શરીરને-
શોભે એવાં, લુગડાં
ઘરેણાં; ભુષણ.
સરસ વી૦ સારી, મજાની
કાં અ૦ કેમ? શાણ.
અર્થ ના૦ સ્વાર્થ, મતલબ
ચાકરી ના૦ નોકરી.
પેર ના૦ રીત, પેઠે.

(કવિતાની સમજુતી.) (૮)

માટે હે ભાઈ તે (બળતણને વાસણ, તું તૈયાર બનાવ કે કાંતો તને બીજો કોઈ કરી આપે, કે ત્યારે તારા સ્વાર્થનું (પોષણને વાસ-તે) તે વખતે થાય-(૧) ઝાડ ઉપર લુગડાં લટકતાં કાંઈ તૈયાર નથી પણ જો કપાસ વાવી તે ઉપરથી રૂ ઉતારીને કાંતીને વણે તો મજાનો પેહેરવાનો પોશાક બને. (૨) માટે ગમે તે રીતે ઘેર કે પારકે ઘેર (દેશ દેશાંતર) જો મેહેનત કરે, તો ચાકરી કરતાં ભાખરી સારી રીતે પામે (મેહેનતનો બદલો પરમેશ્વર તેને આપે.) (૩)

પાઠ ૨૮ મો.
દાન ના૦ ધર્મ, ખેરાત.
આપદા ના૦ ફીકર, ચિંતા
આંતરડી ના૦ આત્મા, જીવ
પરોપકાર ના૦ પરકલ્યાણ, પારકાપર ઉપકાર
પુણ્ય ના૦ ધર્મ, દાનનું આશિષ.
આશિષ ના૦ આશિરવાદ સારી દુવા.
વાપરવું ક્રી૦ વાપરવું ખરચવું.
મોભ વી૦ બખીલ કંજુસ. કસરીઓ, બખીલ
ચુસ.
કૃપણ વી૦ કંજુસ.
સંઘરી ક્રૃ૦ એકઠું કરી
મુદ્દલે અ૦ જરાએ, લગાર પણ.
નારાજી વી૦ નાખુશ દલગીર.
ગજા ના૦ ગુંજાસ શક્તિ
લેખે ના૦ ઠેકાણે, સારે મારગે.
ગરીબગરબાં વી૦ ગરીબ લોકો, લાચાર, અનથોભ
દુનીઆ ના૦ સંસાર, આલમ, પૃથ્વી.
જશ ના૦ આબરૂ
વાવેલું વી૦ રોપેલું.
ફોકટ અ૦ નકામું.
નકામું વી૦ કામવગરનું, ફોકટ.
કંગાલ વી૦ ગરીબ અનાથ, લાચાર.
મજુરી ના૦ વૈતરૂં, વેઠ.

પાઠ ૨૯ મો.
સાચ ના૦ સાચવટ, સાચી વાત.
દેસાઈ ના૦ જાગીરદાર વતનવાળો માણસ.
ઉઠયાં ક્રી૦ નીકળ્યાં.
દાખલા ના૦ ઉદાહરણ, દ્રષ્ટાંત.

ચકુ ના૦ ચાકુ, છરી.
ગમ્યો ક્રી૦ પસંદ પડ્યો
રૂપીયો ના૦ સોળઆના
ની કીમતનો ચાંદી
ની છાપનો સિક્કો
છૈયાં ના૦ છોકરાં, બચ્ચાં
સોગન ના૦ કસમ.
વખાણ્યો ક્રી૦ પસંદ કર્યો.
વેહેલો અ૦ જલદી.
કાપ ના૦ ચીરો.

પાઠ ૩૦ મો.

સાચાબોલું વી૦ ખરૂં બો-
લતું, સતવાદી, સાચો
ધીરજ ના૦ સબુરી, શાંતી
ગભરાવું ક્રી૦ અકળાવું,
બીવું, ગભરાયવું.
ફાડી ક્રી૦ ચીરી.
ખીજ્યા ક્રી૦ ચીડયા,
ખીજવાયા;
છાતી વી૦ હૈયું, મન.
ચાંપીને ક્રી૦ દાબીને,
વાહાલું વી૦ પ્યારૂં, હે-
તવાળું
વાંક ના૦ તકસીર ગુનો.
અજાણતાં=ઓચિંતાં,
ઝટ અ૦ જલદી, તુરત

પાઠ ૩૧ મો.

સંકટ ના૦ દુઃખ આપદા
કરોડ વી૦ હજારો (સોલા-
ખ.)
પરલોક ના૦ પારકાલોક,
દેવ લોક.
હોડી ના૦ સઢવાળોમોટો
મછવો; નાનુંવાહાણ
સીંધુ ના૦ દરિઓ, સમુદ્ર
રાજ ના૦ અમલ, રાજની
ગાદી.
શુભ વી૦ સારૂં, મંગળીક
સહીએ ક્રી૦ ખમીએ,
સહન કરીએ, વેઠીએ.
દિનરાત રાત=રાતને દ-
હાડો.
સદા અ૦ રોજ, નિત્ય.
ઉપાય વી૦ ઇલાજ.
નક્કી અ૦ ખચીત, નિશ્ચય

(કવિતાની સમજુતિ.) (૯)

આપણાપર જે દુઃખ આવી પડે તે સહન કરીને બરાબર સાચી વાત કહેતાં ને બીજા લોકમાં સુખ લઈએ (સાચું બોલેથી સુખ મળે) અને તેથી રાત ને દહાડો સુખી રહીએ. (૧) સાચું બોલવું એ સદા સારૂં છે, જુઠું બોલવાથી ઘણું દુઃખ આવી પડેછે; મારે તમે હજારો ઉપાય કરી જુઓ, પણ સુખ તો સાચાથીજ થાયછે (૨) સાચું બોલવાથી સદા આપણું કામ થાય, પણ જુઠું બોલવાથી કદી થાય નહી; કેમકે જુઓ કે કાગળની હોડી બનાવીને તે દરિઆમાં મુકો તેથી દરીઓ તરાતો નથી તેમ જુઠું બોલવાથી આપણું કામ કદી થતુ નથી. (૩)

પાઠ ૩૨ મો.

ઘેટાં ના૦ મેંઢાં.
કાતરવું ક્રી૦ કાતરવી
કાપવું.
ધાબળીઓ ના૦ ઊનનું ધ-
હેરવા ઓઢવાનું ગુ-
પડું.
કામળો ના૦ સુંવાળો
ભરવાડ=ઘેટાં ચરાવનાર

શેમેં વી૦ કઇચીજનો;
દીઠાં કૃ૦ જોયાં.
નિમાળા=બાલ વાળ.
ઉન ના૦ ઘેટાંના બાલ
કામળીઓ ના૦ નાની
ચુમાળા.
ટાઢ ના૦ ઠંડ, હીમ.
બિચારાં વી૦ બાપડાં
ગરીબડાં.
ઉનાળો=તાપની મોસમ.
એશીવાય અ૦ એવીગેરે
એથી બીજા.

પાઠ ૩૩ મો.

ઝરતું ક્રી૦ વેહેતું;ટપકતું
લીંબોળીઓ ના૦ લીમડા
નાં ફળ.
રોગ ના૦ મરજ,વ્યાધી.
પોપટી ના૦ લીલા પોપટ
જેવા રંગના.
પેટી ના૦ નાનો પટારો.
રાયણું ના૦ લીંબોળીના
જેવો લીલો મેવો.
ગળી વી૦ મીઠી.
વિખ ના૦ ઝેર સોમલ
ઓસડ ના૦ દવા.
ઠેકાણે અ૦ જગોએ.

પાઠ ૩૪ મો.

ધાન્ય ના૦ અનાજ.
ડુંડું ના૦ કણસલું.
ફીંપી ના૦ ઘઉંની કુંગી
પૈસાદાર વી૦ તાલેવંત,
માતબર, ધનવાન.
કડબ ના૦ જાર બાજરી
નાં લાંબા સાંઠા.
કણસલું ના૦ ડુંડું.
પૂળા ના૦ કડબના ભારા.
બાજરીઉં ના૦ બાજરી
નું કણસલું.
વવાય ક્રી૦ રોપાય.
જાર ના૦ જુવાર. [મ.
શિઆળો ના૦ ટાઢની મોસ
સાંઠા ના૦ અનાજના ઉ-
ભા સોટા.
ઢોર=ચોપગાં જાનવર.
મસળેછે ક્રી૦ ચોળેછે.
દળીને કૃ૦ લોટ કરીને.
લોટ ના૦ આટો.

પાઠ ૩૫ મો.

તલસરા=તલની શીંગ
શેરડી ના૦ ગળ્યા રસ
નો સાંઠો.
શીંગ ના૦ ફળી.
જવ ના૦ એક જાતનું
ધાન્ય.
કઠોર ના૦ મગ,ચણા,
વાલ, વટાણુ, વગેરે
ધાન્ય.
ડાંગર ના૦ ભાત.
પોપટા ના૦ ચણા ફળ
સર્વે વી૦ સઘળા,બધા

(કવિતાની સમજુતિ.) (૧૦)

બાજરીના ડુંડામાં બાજરી ને કણસલામાં જુવાર જોઈએ. (થાયછે) તેમ ક્યારડામાંથી ચણા, ડાંગર, ને જવ એ ત્રણે થાયછે(૧) તલછે તે તલના જીંડવામાં થાયછે તે; કઠોળ એટલે વાલ, વટાણા મગ, વગેરે શીંગોમાંથી થાયછે, તેમ ચણા ચણાફળીમાં થાયછે, ને શેરડીમાંથી સાકર અને ગોળછે. (૨) ચોમાસાના ચાર મહીના એ- ટલે (અસાડ, શ્રાવણ, ભાદરવા ને આસો) એમાં જુવાર બાજરી તે

ચાર થાયછે ને શીઆળામાં (કારતગ માગશર, પોસ ને માહા) એ ચાર મહીનામાં થઈ ને ચણા થાયછે (૩)

પાઠ ૩૬ મો.

ધરતી=જમીન, ભુમી.
કીલ્લો ના૦ કિલ્યાગઢ, બુરજ.
નાળાં ના૦ વહેતો ઝરો, નાની નદી.
મરડીઆ ના૦ છો પડવ ચાના ચોગા.
પાહાડ ના૦ મોહોટા શીખરો સાથે બંધાઈ ગયેલા ડુંગરા.
લુગડાં ના૦ કપડાં.
તરસ ના૦ સોસ.
મટાડેછે ક્રી૦ દુરકરેછે હોલવે છે.
ખેતર ના૦ અનાજ તથા ઘાસ પાકેછે તેજગો.
કાંઠે ના૦ કિનારે.
એકાએક અ૦ એકદમ ઉતાવળો.
રાન ના૦ વન, જંગલ.
માણેક ના૦ કીમતી જવાહીર.
અનેક વી૦ ઘણાં બહુ,
જામફળ ના૦ જમરૂખ
પદાર્થ ના૦ ચીજ, વસ્તુ
જાંબુ ના૦ એક જાતનું ઠળીઆવાળું ફળ.
હીરા ના૦ એક જાતનો ખાણમાંથી નીકળતો કીમતી પદાર્થ.
વન ના૦ રાન, જંગલ.
સરખો=સપાટ પાધરો.
ધાતુ ના૦ સોનુ,રૂપુ, ત્રાંબુ કલાઈ વગેરે.
તપેલી ના૦ પાતેલી.
સીંગ ના૦ ફળશીઆ.
સોટીઓ ના૦ ફસલીઓ
પાળીઓ ના૦ ચપ્પાં છરીઓ.
ભાત ના૦ તરેહ રીત.

પાઠ ૩૮ મો.

સેવા=ચાકરી બરદાસ.
જંપવું ક્રિ૦ સુખે બેસવું આરામ લેવો.
દાઝ ના૦ વહેર, ખુનસ
જનમ ના૦ જીંદગાની, અવતાર.
બળવતાં ક્રી૦ દુખ દેતાં
ઉછેરતાં ક્રી૦ મોટાંકરતાં
સંસાર=દુનીઆ, જગત.
હેતવાળાઓ ના૦ પ્યારા
સુખીઓ વી૦ સુખીઆ, સુખી.
દુખીઓ ના૦ દુખીઆ દુખી.
વેદના ના૦ દુખ, પીડા
ચડાવવું=કબુલરાખવું

પાઠ ૩૯ મો.

ગુણ=ઉપકાર, આભાર.
અવસર ના૦ વખત.
ડગમગ અ૦ ડગમગ,
અમાપ વી૦ ઘણું,જેનું માપ નહી.
ઘડી ના૦ ૨૪મીનીટ૬૦ પળ.
બરદાસ ના૦ સંભાળ.
ઉમર ના૦ વય જીંદગી
દાસ ના૦ ચાકર સેવક.
ટકતો ક્રી૦ થોભતો,ઠરતો
ખાજ ના૦ ખાવાનું.
સેર વી૦ જરા અણુ
વેઠીને ક્રિ૦ ખમીને,
ઉપકાર=ગુણ, આભાર.
ઉમે ના૦ વખતે, વેળા

(કવિતાની સમજુતિ) (૧૧)

જ્યારે બચ્ચું નાનું હતું તે વખતે તેનો પગ ધ્રુજતો રહેતો નહિ અને ખાવાનું પણ બરાબર ખવાતું નહી, તેમ પોતાની મેળે ફરી શકાતું પણ નહી, અને મનમાં જરાએ લાજ શરમ હતી નહીં. (૧) આવા વખતે બચ્ચાંપર મા બાપે દયા આણી, ને દુઃખ પોતે વેઠીને તેને સુખ આપ્યું, એ આભાર બચ્ચાં ઉપર મા બાપનો મોટો છે. (૨) કોઈ માણસ એવે વખતે જો રોજ બેએ ઘડી ચાકરી કરે તો ચાકરી કરાવનાર આખી જીંદગી સુધી તેનો દાસ થઈને રહે. (૩)

પાઠ ૪૦ મો.

બાવળ ના૦ બાવળનું લાકડું. બાવળના લાકડાનું ઝાડ.
શુળ ના૦ કાંટાવાળી ડાંખળી.
પુડીયાં ના૦ પૈડાને ફરતું લાકડાનું ગોળ ચક્કર
ફુમતું ના૦ રેસમનાં ફુલ
તુરસ ના૦ ફોકા,
હેડ ના૦ છોથી બાંધેલો ગોળ ઘેરો.
નાયડી ના૦ નાઈ પૈડાની વચમાંનું લાકડાનું ગોળ ડગરૂ.
પરડા=બાવળની શીંગ.
ઉતરડવું (ક્રિ) ચીરવું.
આરા ના૦ પૈડાની વચમાંના ફરતા લાકડાના ગોળ કકડા.
આળાં વિ૦ ગદગદ, પ- અપચ્યો, સુવાળા.
અથાણું ના૦ આથણું.
પુરો વી૦ બરાબર.
મજબુત વિ૦ ચીકણું; જબર.
ઝરેછે ક્રિ૦ વહેછે ટપકે.
ચીકાશ ના૦ ચીક.

પાઠ ૪૧ મો.

શેખશલી=ખોટા ખોટા-બગલાઉડાવનાર, ચળસો
તુરંગ ના૦ ખોટા ખોટા વિચાર, બંગ.
મોહોળા=ઘણા, મસ.
ધુણાવવું ક્રિ૦ હલાવવું.
માલીક ના૦ ધણી; શેઠ.
ચાડવા=માટીના મોટા ઘડા વાસણ.
વેપાર ના૦ રોજગાર,
મજુર=નોકર, હેલકરી.
ઉડવા ક્રિ૦ આવવા.
કુકડી ના૦ મરઘી.
સારીપેઠે=બહુ, ઘણાજ.
એકઠા વી૦ ભેગા.
ઉપજશે ક્રિ૦ પેદા થશે.
કમાઇશ ક્રિ૦ રળીશ.
પરણીશ=લગ્ન કરીશ.
ફુરી ફુ૦ ભાગી.

પાઠ ૪૨ મો.

ચણુતર=ચણી લેવાનું-કામ.
માણી લેવુ ક્રિ૦ નળીયાં ચઢાવવાં.
ઓશરી ના૦ માંડવી.
સાહુ=બંદોબસ્ત; કરાર.
છાટકાં ના૦ તાકાં.
ભોંયરૂ=ઘરના ભોંય તળીયા નીચેની આ- ગળની ઓરડી.
ઓજડાવવું=છો ડેવડાવ-

વી.
મોભ=ઘરના માળના વ
 ચલો આડો થાંભલો.
વળીઓ ના૦ સાંકીઓ.
કાથાન્નનાળીઅરની છાલ-
 ની વણેલી દોરી.
પાયો ના૦ મુળ; ટેકણ.
કરા=દીવાલ; ભીત.
પછીત ના૦ પછવાડેની
 ભીત.
પાણીઆરૂ ના૦ પાણી-
 નાં બેડાં મુકવાની-
 ઓટલી.
જાળીઓ ના૦ લોઢાના
 સળીઆ જડેલી બા
 રીઓ.
બો=બીક. ડર, ધાસ્તી
પરશાળ=પહેલા ખંડના
 બોંય તળીયાનીજગો
ઝટપટ=જલદી, તાકીદે.
રળીઆમણુ=શોભીતુ.

પાઠ ૪૩ મો.

બીરાજવું=દીપવું; શોભા
 આપવી.
પાટડા=આરતરીઆ.
જાનગરા ના૦ બરડવાં,
 નરમાદાના ચાપડા.

સાગ=સાગનું લાકડું.
છજ્જુ ના૦ ઝરૂખો.
ખોલાણુ ના૦ છો દેલ-
 ડાવેલું કામ.
ચોરસાં ના૦ ચોડા પથ
 ર ચોડી છટ.
લુહાર ના૦ લોઢાનો ઘા
 ટ બનાવનાર.
ફુટ ના૦ મોકળાસજગો
મેડો ના૦ માળ.
મણા=કસર, ખામી
છીંડી=ખડકી, વાડો.
દાદરો ના૦ લાકડાનાપા
 ટીયાની નીસરણી.
નીસરણી ના૦ વાંસ કે-
 વળીનો દાદર; સીડી.
ખુંટીઓ ના૦ ખીંટીઓ
તાકા ના૦ મોટા ગોખલા

પાઠ ૪૪ મો.

છાજવુ=દીપવુ, શોભવુ.
મેના ના૦ મધુર રાગનું
ગલીચા=જાજમ (મોંઘુ
 કિંમતી બીછાનું.
ચુનાળાં વી૦ ચુનાનાં-
 ચુનો ફેરવેલાં.
કડેરા ના૦ લાકડાના-
 પાટીયા તથા લોઢાની
 જાળી જડેલો ઝરૂખો.

ભુપતિ ના૦ રાજા, પ્રથ્વી
 પતી.
નીર ના૦ પાણી, તેજ
હીચકો ના૦ હીંડોળો.
 ઝોલો.
ચીત્ર=તસવીર: છબી.
સુડા ના૦ પોપટ જેના
 લીલા પીંછાના પક્ષી
ખાટ ના૦ પાટલો
ખુબ અ૦ ઘણુંજ, મસ
રૂડાં- સારાં શોભાયમાન
ઘડ્યાં ક્રિ૦ બનાવ્યાં.
રસોડાં ના૦ રાંધણી.ર-
 સોડામાંનાં.
રૂપાળાં વી૦ શોભીતાં
 ખુબસુરત.
ચપ્યાં ક્રિ૦ ચાગી લી
 ધાં.
દીસે=દેખાય, જણાય:
બુટે=ઘટે, ઓછુ થાય.
મીઠી વી૦ મધુર; મધુરા.
શુદ્ધ વી૦ બરાબર; સાફ.
બેઠકો=બેસવાની જગો
અભાસી ના૦ થાણુ.
સેજ=ટોળીઓ, પલંગ.
ખાસી=મજાની; સારી.
બીછાની સ્ત્રી૦ પાથરી.
ભલી વી૦સારા; મજાના

(કવિતાની સમજુતી). (૧૨)

છજાં, જાળીયાં. માળીઆં ઘણાં સારાં બીરાજે છે, ને બારીએ નાનાં બારણાં પણ સારાં દેખાય છે. પાણીનાં બેડાં મુકવાની ઓટલી ને રાંધવાની જગો પણ શોભીતી બનાવીછે; ને તે ઈંટથી ચણી લઈને તેપર ચુનો ફેરવેલો દેખાયછે (૧) ટાંકામાં જે પાણી ભરેલાં છે તે કદી ખુટતાં નથી. તેમાંથી લોકો વાંકા વળીને પાણી ખેંચી કાઢે છે; સુડા ને મેનાંના જેવા સાફ મધુર શબ્દ બોલેછે, જેનાં પાંજરાં પીતળથી જડી લઈને રંગેલાં છે. (૨) બેસવાની જગો કઠેરા ને અગાસી સારી બનેલી છે ને સુવાનું વાસ્તે ઢોલીઓ તથા મઝાની હીંડોળાખાટ છે, તેમ ગાલીચા મનને ગમે તેવી રીતે પાથરીને દિવાલના ઉપર રાજાઓની મોટી છબીઓ પાડી છે.

પાઠ ૪૫ મો.

સજડ વી૦ મજબુત
ઠણુઠણું ક્રિ૦ તણુસણું. ખોખારવું.
નસકોરાં=નાક આગળ દમ લેવાનાં બે કાણાં
દાઢ ના૦ મોંમાં બેવડા દાંત આગળની જગો
ડાચું ના૦ જડબું.
વાચા ના૦ બાન બોલવાની સમજ.
નરસી=ખરાબ,નઠારી
બોચો= નરમ,સુંવાળો.
કાણું ના૦ વેહ,છીદરૂં.
જણાશે=લાગશે; તપાસે.
ટેકો ના૦ આધાર, મદદ
ઝીણું વી૦ બારીક
કકડા ના૦ કુકડા, કકડા.
ઝુકો સુગદા; કકડેકકડા.
સાદ ના૦ અવાજ,શોર
બરાડેછે=બરાડે છે બોકારેછે.

પાઠ ૪૬ મો.

ખીજવું ક્રી૦ ચીડવું.
છેલાઈ ના૦ છાકટાઈ, વરણાગી, તોર.
પગરખી ના૦ જોડી,ખાસડી.
અકડટ ના૦ આંટી.
પછડાઈને=અકળાઈને.
અટવાઈને કૃ૦ આંટી આવીને.
ખોટું વી૦ ખરાબ,નઠારૂ.
અમથી અ૦ ખાલી, વગર ખપની.
સ્વભાવ ના૦ મીજાજ.
રીસાળ વી૦ તામસી.
પગથીઉં ના૦ ઓટલી.
ફેંકી ક્રી૦ નાંખી;પટકી.
વાંસે=પછાડી; પાછળ.
ખાંગોચીઉં ના૦ નાનો ખાડો.
બગડ્યા=ખરાબ થયા.
ખબર ના૦ સમાચાર.
હાલ ના૦ હવાલ,દશા.

પાઠ ૪૭ મો.

અદેખા વી૦ કીનાખોર ઝેરવાળા.
આવતરવું ક્રી૦ વેહાવું.
કુરકુરીઆં ના૦ બોટીલાં, કુતરીનાં બચ્ચાં.

આરીલાં વી૰ તીખારવ
ભાવનાં
ગેલ ના૰ લાડ.
ભોરીલાં ના૰ ખોકીલાં;
ફુલેરીનાં બચ્ચાં.
આટો વી૰ વાંકો; જીદ્દી;
કહ્યું માને નહી તે.
અજાણ્યા વી૰ પારકા.
ઘુરકવા ક્રૃ૰ દાંતીઆં ક
રવાં, ચીડવા.
લાગ ના૰ દાવ; તક.
બચકું ના૰ ડાચું ભરડવુંતે
સઘળા વી૰ બધા.
જંપે ક્રી૰ સુખે બેસે, ઠરે.
ઉઘડેછે ક્રી૰ ખુલ્લીથાય
છે.

પાઠ ૪૮ મો.

ખીલવી ક્રૃ૰ પાંખડી છુ
ટી પાડવી.
અંગ ના૰ શરીર; શરી
રનો ભાગ.
મુળીઉ ના૰ મુળ, જડ.
વેહે=બાકુ, કાણું; છીદ્ર.
ચુસે ક્રી૰ સોસે, રસ ગળે
નરી=એકલી.
પાંદડાં ના૰ પાંતરાં.
કળી ના૰ ખીલ્યાવગર
નું ફુલ.
બતાવું ક્રી૰ દેખાડું.
વાવીએ ક્રી૰ રોપીએ

પાઠ ૪૯ મો.

લાગ લાગટ અ૰ રોજ
રોજ; પાંચ સાત દી-
વસ સામટા.
ખસખસ=અફીણનાં બી
ફણગો ના૰ સણગો.
કળીઓ ના૰ કળીઓ.
સીંચાએ ક્રી૰ રેડીએ.
સમજાશે ક્રી૰ ધ્યાનમા
ઊતરસે; ઠસસે.

પાઠ ૫૦ મો.

વેહેળો ના૰ નાની નદી,
નાળુ, ઝરો.
તેડે ના૰ તીરે, કીનારે
ઉપકાર ના૰ પાડ, આભાર
ચટકો ના૰ ડંખ.
બદલો ના૰ અવેજ, પાડ
આબરૂ ના૰ માન, ઇજત
ઝાંપ ના૰ જાળ, ફાંદો.
તણાતી ક્રૃ૰ ખેંચાતી.
દયા ના૰ રેહેમ, મેહેર.
વળગીને ક્રૃ૰ બાઝીને.
દીવસ ના૰ દહાડો, દીન.
ઝટ અ૰ જલદી, તુરત.
ચુકવું ક્રૃ૰ ભુલવું, વીસરવું
પરમેશ્વર ના૰ મોટો ઈ-
શ્વર.

પાઠ ૫૧ મો.

ડાંગર ના૰ ભાત.
ક્યારડા ના૰ પાણી ભ-
રાયલા નાના ખાડા
પરાળ ના૰ ભાતનું ઘાસ
છાલાં ના૰ ફોતરાં.
ચોખા ના૰ ડાંગરમાંથી
નીકળેલા દાણા.
તરૂ ના૰ નાના નાના
કુમળા છોડ.
લીલાછમ વી૰ ઘણાજ
લીલા(કાચીકેરીજેવા)
દાણા ના૰ અનાજ.
ખંખેરી ક્રૃ૰ ઝાપટી.
ઝાડકે ક્રી૰ વા દઇ કસ-
તર કહાડે; ઉપણે.
નીપજાવે ક્રી૰ પકાવે.
ખેડુત ના૰ ખેતીકરનાર
કરનાર વી૰ બનાવનાર
ભારે વી૰ મોટો, ઘણો.

પાઠ ૫૨ મો.

માંજરી વી૰ ભુરા ડોળા
વાળી.
ધીઆળુ વી૰ ધીએ ચો-
પડેલું, ધીવાળુ.
તલપ ના૰ ચેકડો.
તીણુ વી૰ અણીવાળુ.
લુખુ વી૰ ઘી વગરનું.

ચોખી વી૦ સમજણવા
ળી; અક્કલવંત.
વેર ના૦ દુશ્મનાઈ; ખાર
હળવે અ૦ ધીમે; આસ્તે
સુઝે ક્રી૦ દેખાય; જણાય
તરત અ૦ જલદી.
બીગાડ ના૦ નુકશાન.

પાઠ ૫૩ મો.

બીકણું વી૦ બીએમનો
નરમ; ગેભો.
અજાણ્યું વી૦ પારકું.
પરદેશી; કોઈ દહાડો
જોયલ નહી તે.
સોડ ના૦ બાજુ; પાસે.
સામુ અ૦ તરફ.
બાઝી ક્રૂ૦ વળગી.
ગભરાયો વી૦ અકળાયો
કાદવ ના૦ કીચડ.
ઉઠાડયો ક્રી૦ ઉભોકરયો.

પાઠ ૫૪ મો.

દરિયો=સાગર; સમુદ્ર.
અગરીયો વી૦ મીઠું પક-
વનાર.
રાશ ના૦ મીઠાનાઢગલા
ક્યારા ના૦ નાના ખાડા
અગર ના૦ મીઠું પાકે તે
જગા.
ઉસડવુ ક્ર૦ સાંભરીલેવું.
કાંઠે ના૦ કીનારે.
પટ ના૦ પથ્થર.
ઢગલા ના૦ ગંજ.
મરોડીના૦ ચીકણીગારી

પાઠ ૫૫ મો.

પ્રમાણે અ૦ રીતે
ભણીગણી=ભણી વાંચી
હોશીયાર થઈ.
હાથજો ના૦ પાંચ અગુ-
નો ગોજો.
ઓહો=અરે! વાહ
શેરી ના૦ ગલી; મેહેલો
નાકે ના૦ છેડે; છેવટે.
મેડીઓ ના૦ માળ.
ભાર ના૦ બોજો.
એકીવારે અ૦ એકદમ.
મેલેલા ક્રૂ૦ મુકેલા.
સેહેલથી=થોડી મહેનતે.
ડાહ્યા=શાણા, સમજુ.

પાઠ ૬૫ મો.

પંથ ના૦ રસ્તો.
ખર ના૦ ઘરેડા.
પાણ ના૦ પથર.
એંધાણ ના૦ નીશાની.
લહીઓ વી૦ સારા અક્ષ
રનો લખનારો કો-
મીઓ; જાણીતો.
ઘસાયછે ક્રી૦ ઘસાયછે.
પંડીત=વિદ્વાન; માહેર.
નીપજે ક્રૂ૦ થાય; બને.
ગાઉ ના૦ કોસ.
કપાય ક્રી૦ ઘટે. દુરથાય.
અભ્યાસ ના૦ મહાવરો
કાયર અ૦ હેરાન; દુખી
આળસ ના૦ સુસ્તી.
તોલ અ૦ વજન.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૩)

માણસ ભણતાં ભણતાં વિદ્વાન થાય અને લખતાં લખતાં સા રા અક્ષરનો લખનારો બને; તેમ રોજ જો ચચાર ગાઉ ચાલ્યા કરે તો લાંબો રસ્તો હોય તે પણ કપાઈ જાય. (૧) પોપટ જેવો પશુપણ શીખવાથી શબ્દ બોલતા શીખેછે, તો કાયર થઈને જે માણસ ભણ વાથી આળસ કરે તેને અધિકા જેવો જાણવા (૨) કુવા ઉપરના જે અ-

ગા મોટા પથરા, તે રોજ પાણી ભરવા જતાં દોરડાના ઘસારાથી ધીમે ધીમે ઘસાઈ જાય છે એ નીશાનીના દાખલો હ્યો. (એટલે પથરા ઘસાયછે તો ગમે તેવો કોઈ મુરખ માણસ હશે ને તે મહેનત લઈ શીખવા માંડશે તો તેને શું નહિજ આવડશે? ના, આવડશે. (૩)

પાઠ ૫૭ મો.

જંગાલ=ત્રાંબાનો કાટ.

જસત } સફેદ રંગની

સીસુ } ધાતુ કીટ.

કાટ } કીટ.

દીઠામાં કૃ૦ જોવામાં.

નરી=સ્વચ્છ, ચોખી.

જવલ્લે અ૦ કોઈવખત કદાચ.

દેખના=અમો.

ગાળે વી૦ પીગળાવ.

ચોખી=સાફ; સ્વચ્છ.

ભારે વી૦ વજનમાંઘણુ

ચળકતા વી૦ ઝળકતા.

આંછને કૃ૦ અજવાળાને

ઝાંખુ વી૦ તેજ વગરનુ

નરમ વી૦ પોચુ.

પાઠ ૫૮ મો.

ગણીઆણો ના૦ ૧૬વાલ ભારનો તોલો.

ઓગળવું ક્રી૦ પીગળવું.

વરખ ના૦ સોના રૂપાનાં ઘણાં પાતળાં પાનાં.

તરસ ના૦ ધાતુને

નેપાતળાં કરેલાં

ટીપી કૃ૦ ટપેરી.

રજ ના૦ કણ, કણી.

તાવ ના૦ આખો કાગળ

ચિકાશ વી૦ ચીકણી.

વાળ ના૦ બાલ;નીમાળા

ઘસ વી૦ ઘણા બહુ.

તાપ ના૦ ગરમી.

આંચ ના૦ ઝાળ.

ચાદ ના૦ ફ્રેમ.

પાઠ ૫૯ મો.

ડોસો ના૦ઘરડો માણુસ

ઘરચોખો ના૦ નવાઈ.

ભેડવું ક્રી૦ અડકવું.

પૂરો ના૦ ધરાબર.

સંપ ના૦ એક મત; એક દીલ.

કને અ૦ પાસે, સોડે.

ભારી ના૦ ભખ્ખી.

અંગાળીને=અણુવીને.

કારણુ=સબબ, મતલબ.

બળ ના૦ જોર;કૌવત.

સંપસંપીને=હળીમળીને

નબળા વી૦ કમજોર.

પાઠ ૬૦ મો.

ટીખલી વી૦ અટકચાળુ

ટીખલ કરે એવુ તોફાની

અટકચાળાં વી૦ આડાં; અડપલાં કરે તે.

અડપલાં વી૦ અટકચાળાં કામ.

નીરાંતે ના૦ ચેન સુખ.

ગલોફાં ના૦ગાલ; ડાચાં

ભુસકા ના૦ કુદકા.

માંકડાં ના૦ રાતા મોનાં વાંદરાં.

વગડામાં ના૦ વનમાં.

ઉઘાડા વી૦ ખુલ્લા.

ચીડાય ક્રી૦ ખીજવાય

વીટાળીને ક લપેટીને.

લટકાવીને=ટીંગાવીને.

પાઠ ૬૧ મો.

બાજીગીઓ ના૦ ખેલીઓ.

અડાંબ વી૦ ખાલી હાથ.

સાહેબ ના૦ શાબાશી.

ઈનેસાફ નાo ન્યાય; ઈનસાફ.
અરે નાo હાય, ફીકર.
દશા નાo હાલહવાલ.
ગભેપડુ વીo ખાઇ પડુ
ભુચ્ચી પસર.
વઢવાડ નાo લડાલડી.
જણીએ નાo બાઇએ.
ફરીયાદ=અરજ; દાદ.
કડકા નાo ભાગ; ટકડા
બરાબર વીo સરખા.
ધુકમ નાo ફરમાસ.
છાનીમાનીવીo ચુપચુપ.
ઉઘાડું ક્રીo ઉપાડું.
ખરી વીo સાચી, ખુદ.
તપાસ કર્યા=શોધી આ-
વ્યા; તપાસીઆવ્યા

પાઠ ૬૨ મો.

વેળા નાo વખત; સમય
અઠવાડીઉં નાo આઠ
દહાડાની મુદત.
ધ્યાન નાo ચીત; સુરત
અંગરેજ=ગોરા લોક; ટો
પીવાળા; શીનોર.

પાઠ ૬૩ મો.

લોહાર નાo લવારૂલોક.
મહીનો નાo ૩૦ દહાડા
આથમે=અસ્ત પામે; ઘે
ર જાય.

મધરાત=વચલી રાત,
પખવાડીઉ નાo પંદર
વાડીઉ.

પાઠ ૬૪ મો.

વા નાo પવન.
શીશી નાo કાચની ના
ની બાટલી.
વીજણો નાo પંખો.
વાયરો નાo પવન વા.
પરસેવો નાo પસીનો પર
સેવો.
પવન નાo વાયરો.
વાસીને=દઈને; ઢાંકીને.
લોટા નાo કળશીઓ.
થીર વીo હાલેચાલેનહી
જે એકની એકજ
જગ્યાએ રહે તે.
ઓલ્યો ક્રીo ઉમેલ્યો.
ઠેકાણે અo જગોએ.
દબાવે ક્રીo દાબે.

પાઠ ૬૫ મો.

લેહેર નાo વમળ; લી
સોટા.
ગતી નાo સક્તિ, બળ
ધ્રુજવુ નાo હાલવું; કાંપવું
પ્રવાહ વીo પાણીજેવાન
રમ;
હીકમતી નાo તદબીર
હીકમત.
નાદ નાo અવાજ; સાદ
ઇશારત નાo ચીન્હ; ની
શાની.
સાદ નાo અવાજ.
કુંડાળાં=ગોળ ચકરડાં.
ઉપરાઉપરી વીo એક પ-
છી એક.
છેટે અo આઘે; દુર.
કહાવેલા વીo હરેક મુકર
ર કરેલો.
અથડાય ક્રીo અફળાય
ઘાટ નાo ડોળ (ઘડીને
કરેલી બનાવટ.)
બેહેરા વીo કાને સાંભ
ળે નહી તે.
ઘડપણ નાo બુઢાપણ.
જન્મબેહેરા નાo જનમે
ત્યારથી બેહેરા.
મુંગાં વીo મોહોડે બોલી
શકે નહી તે.

પાઠ ૬૬ મો.

ટાટ નાo શણનું કપડું.
કાગદી નાo કાગળ વેચ
નારો.
ચેંટલુ અo બેહેરો હેવો.
સાફ લીસુ કરવું.
બેળ નાo અકી.

જા ના૦ આવ્યો, ફરતો.
ના ના૦ નાવ આપો
કાગળ.
આહેબખાની ના૦ કિ-
આ સાહેબ લોકોને વા
પરવા જેવા.
ડોવો દેવું ક્રી૦ ડબોળવું
બોળી કાઢવું.
નાગ ના૦ આખોકાગળ
ફટકડી ના૦ ફટકી.
ચાલણી વી૦ ચાળણી
ઝીણાઝીણા વેહેવાળુ
ધાતુનુ વાસણ.
પલાળી ક્રી૦ ભીનાળી
સંકેત ક્રી૦ધાણુ ઊજળુ
હરીને ક્રી૦ બધાઈને.
ક્કરા વી૦ ખરખચડા
હાથ ફેરવી એને લી-
સા લાગે નહીને.
લીસા ના૦સાફ; ઘુંટેલા
ઊંચા વી૦ સારાકીમતી

પાઠ ૬૭ મો.

મુરખાઈ ના૦ બેવકુફાઈ

દેશાવર ના૦ પરદેશ દે
શાંતર.
ફાળ ના૦ધાશકો; ફીકર
ઝળઝળીયાં ના૦ આંસુ
ઠોઠમોઠ વી૦ મુરખ;
અણઘડ.
અભણ વી૦ વગર ભણે
લા મુરખ.
નામુ ના૦ નામ; દફતરી
કામ.
મથાળુ= ઊપલો ભાગ
ધણી ના૦ વર; માટી.
ઠેઠ=છેક નાકે સુધી.
રોવા ના૦ રડવા.
માઠી=ખરાબ; મુવાની.
ખબર ના૦ સમાચાર.
સંદેશો.
ઠેકલીને ક્રી૦ ફેંકીને.
રૂઓછો ક્રી૦ રડોછો.
પછવાડેથી અ૦ પાછળ-
થી; પછવાડેથી-
પસ્તાવો ના૦ અફસોસ
લાજી ક્રી૦ શરમાઈ લ-
જવાઈ.

પાઠ ૬૮ મો.

અભીમાન ના૦ અહંકાર
નીશાની ના૦ એંધાણી;
નીશાની.
સરદાર=સગદાર; ઉપરી
અસાર વી૦ સાર નહી
તે: નઠારૂ.
રાય ના૦ રાજા.
વેહેમ વી૦ શક; સદેહ
ઊર ના૦ દીલ મન.
બકવું ક્રી૦ લવવું; લવારે
કરવો.
સારઅસાર વી૦ સારી
નઠારી વાત; સાર ન
ઠાર કામ.
અક્ષર ના૦ હરફ; હરક
ત.
અપાર વી૦ ઘણોજ,જે
નો પાર નહીં.
જગ ના૦ જગત,પ્રથ્વી,
વડી વી૦ મોટી.
શીખામણ ના૦ ફાયદા
ની વાત.

(કવિતાની સમજુતિ.) (૧૪)

મુરખને માથે કાંઈ શીંગડાં ઊગીને તેની નીશાની હોતી નથી પણ જેને સારા નરસાનું કશુ ભાન નથી તેનેજ મુરખ સમજવો (૧) જેને એક હરફ પણ લખતાં વાંચતાં આવડે નહિ (કાળા અક્ષરને કુ-

ટી મારે) ને મનમાં અહંકાર ઘણોજ રાખે તેવા માણસને પ્રથ્વી ઉ પર બધા મુરખાઓનો સરદાર સમજવો. (૨) મોટી મોટી વેહેમ ભરેલી ઘણી વાતોનો તો લવારો કરે, પણ તે મુરખનો રાજા માંહેલી થી મણ સાંભળતો નથી. (૩)

પાઠ ૬૯ મો.

ઘાઇતરૂ=મેહેનત:મજુરી
આળોટવું ક્રી૦ ગોલાંટ ખાવી; ગડબડવું.
અમીર વી૦ મોટામાણસ
દાભડો ના૦ ખાડો.
ધીરજ=સબુરી; શાંતી.
ખમી=રહી. સહન કરી
હઠે ક્રી૦ પાછુ ફરે; દબે ટારે.
મરજી ના૦ ઈછા; ખુશી
દેખાદેખી ક્રૃ૦ જોઈને.
ડોક ના૦ ગરદન ગળુ.
ભાર ના૦ બોજો.
લાજ ના૦ શરમ.
સીધી વી૦ પાધરી.

પાઠ ૭૦ મો.

ડેલુ ના૦ તબેલો.
ન્યાલ ના૦ તવંગર;પઈસાદાર.
પુરૂ=બરાબર; પેટભરીને
છોડવા ક્રી૦ મુકવા મેલવા
દેખાયો ક્રી૦ જણાયો.
ખોતરતો ક્રી૦ ખોદતો. ખણુતો.
ભેદ ના૦ કારણ; મરમ.
ધન ના૦ પઇસા;દોલત.
ચરૂ ના૦ તાંબાનો બે કડાં વાળો દેગડો.

પાઠ ૭૧ મો.

શેતુર ના૦ એક જાતનો મેવો પીરપના આકાર નો થાય છે.
ખદખદતુ ક્રી૦ ઉનુ ઉનુ
અબોટીઆં ના૦ રેશમી લુગડાં.
હીરાગળ વી૦ રેશમી.
પટઉ=એક જાતનો છુવડો.
ગજીઆણી ના૦ ગજપ નાનું રેશમી કપડું.
તાંતણો ના૦ તાર.
મુગટા ના૦ કોરણુવાળાં હલકાં અબોટીઆં.
મશરૂ ના૦ રેશમી કપડું
કોશેટો=લંબગોળ દડી.
હીર ના૦ રેશમ.
કીડા ના૦ લાંબા છુવડા.
ભાતભાતના વી૦ જાત જાતના
કીનખાબ ના૦ કસબના બુટા વાળુ રેશમી ઊંચુ કપડું.

પાઠ ૭૨ મો.

આખલો ના૦ ગોધો;સાંઢ
મગ્છર ના૦ ગણગણતો જીવડો.
માતેલો વી૦ જબરો;ધરાયેલો મલબાલો.
નબળો=કમજોર, લુલો.
સાંઢ ના૦ આખલો;ગોધો
આંટો ના૦ ચક્કર, ફેરો.
તોબા ના૦ કાયર;કંટાળો
તુચ્છ વી૦ હલકો; નીચ
અહંકાર ના૦ અભિમાન
ધરાઇને ક્રૃ૦ પેટભરીને.
ગણગણતો ક્રૃ૦ ગુણગુણ કરતો.
નીચ વી૦ હલકો, તુચ્છ
જબર વી૦ જોરાવર.
પલક ના૦ પલ; ક્ષણ
કચરી ક્રી૦ કચડી:ખુદી.
પછાડે ક્રી૦ અફાળે.
વેદના ના૦ દુઃખ; પીડા
આંડો ના૦ દીવાનો; ઘેલો

પાઠ ૭૩ મો.

કરોળીઓ ના૦ જાળમાં રહેનારો જીવડો.
ઠરાવવું ક્રી૦ ફાવવું, જી તી લેવું.
ખેંહવું ક્રી૦ છાકીજવું વધારે બોલવું.
જાળુ ના૦ ફાંદો; ફાંસો
જીતવું ક્રી૦ જીતી લેવું; ઠરાવવું.
ફુલાઈ=અહંકારે ભરાઈ
શેર ના૦ ૪૦ રૂપીઆભા રનું વજન
આંઢીઓ ના૦ આખડો.
બરોબરી વી૦ સરખા સરખી; સમાન.
ગરવ ના૦ અહંકાર.
ઉસવા ક્ર૦ મશકરી કરવા
નાજ અ૦ નહી; ના.
ફાંકું ના૦ મોટી મહેનત; વેવલા.
અટવાટો ક્રી૦ આંટીમાં આવતો.
જીતનાર ના૦ જીતીલેનાર ફતેહ પામનાર.
કેવળ=બીલકુલ, તદન.

પાઠ ૭૪ મો.

આગળ=નાજુક; કુણું.
રમુજી વી૦ ખુશ લાગે એવું
ચંચળ વી૦ હોંસીઆર.
પટા ના૦ લીસોટા.
રૂવાંટાં ના૦ બોખા ની ખુવાળ.
ચિતારો=ચીત્ર પાડનાર.

પાઠ ૭૫ મો.

છેતરવું ક્રી૦ ઠગવું.
પાપ ના૦ નઠારૂ કામ, નઠારાં આચરણો.
હડીઓ ના૦ પડીઓ.
ચુકવવું વી૦ ખસેડવું
સંતાડવું ક્રી૦ છુપાવવું.
કરડી વી૦ આકરી; સખત.
નાત=જમણવાર; વરો.
બગડયું ક્રી૦ તપતભરાયો
સરત ના૦ નીમ; ધ્યાન
છેતરાઈ ક્ર૦ ઠગાઇ.
વાહાલી વી૦ પ્યારી.
નાનપણ ના૦ બચપણ.

પાઠ ૭૬ મો.

ઘડી ના૦ ૨૪ મીનીટ.
પળ ના૦, સેકંડ.
તરવું ક્રી૦ અંતરમાં રહેવું
મંદીર=દેર; દેવસ્થાન.
ટક્ટાક વી૦ ચડીઓ ચડી
જોશી=જ્યોતિશ વિદ્યા જાણનારા.
ફુટીજવું ક્રી૦ ચુડીજવું
કોઠડ ના૦ કોઠો.
માપ=બરતદ પરમાણ.
વાપરતાં ક્રી૦ કામમાં આણતાં.

પાઠ ૭૭ મો.

ભારે વી૦ કીમતવાળી.
મોહોર ના૦ પંદર રૂપીઆની કીમતનો જુનો સોનાનો સીક્કો.
કસબ ના૦ કલાબતુ.
પાલવ ના૦ કોર.
વેઢ ના૦ વેણીવે.
કંદોરો ના૦ કેડે બાંધવાનું ઘરેણું.
કીરમજ ના૦ મુસ, ભાવ
ઉપડે ક્રી૦ શોભકાય.
સુંદર વી૦ સારાં મજાનાં.
કંઠી=સોનાની સાંકળ.
તાલેવાન વી૦ પઇસાદાર
તોઇ ના૦ કોર.

પાઠ ૭૮ મો.

નાખુશ વી૦ દલગીર.
ઠઠાર વી૦ અકડ.
ખુશી ના૦ રૂપ; સતોષ
મોતીઓ ના૦ મોતીઓ.

પાઠ ૭૯ મો.

વાચા નાં૦ બોલવાની સમજ.
ભાન નાં૦ સમજ; અકકલ
શા વાસ્તે અ૦ કેમ ? શાને માટે.
પુન્ય નાં૦ ધરમ, દાનનું આશીશ.
કસુ = કાંઇપણ, જરાએ.

પાઠ ૮૦ મો.

કાંચળી નાં૦ કાપડું; બા ઇડીનું ચોળી જેવું પહેરવાનું કપડું.
પીયર નાં૦ બાપનું ઘર.
મોસાળ નાં૦ મામાનું ઘર.
હેત નાં૦ પ્યાર; ચાહના.
હરખ નાં૦ ખુશી, આનંદ
ઢેસ નાં૦ ઠોકર, ખતા.
પલળી ક્રી૦ ભીંજાઇ.
બગડી ક્રૃ૦ ખરાબ થઇ
રીસ નાં૦ ગુસ્સો, તામસ.
ઉતરી ક્રી૦ નરમપડી.
વાંક નાં૦ તકસીર, ગુન્હો
બાપડી વી૦ બીચારી, ગરીબડી, રાંક.

પાઠ ૮૧ મો.

નીંદે ક્રી૦ બદબોઇ કરે
બળવંત વી૦ જોરાવર.
કલેશ=કજીઓ; કંકાસ
હળતાં ક્રૃ૦ મળી જતાં.
સંપી=સંપકરી, હળીમળી.
સુખચેન=મજા, સંતોષ.
શોક=દલગીરી, મરનાને
ઘટે અ૦ જોઇએ આથ
લેશ વી૦ જરાજરાપણુ.
ગીતો નાં૦ બાયડીઓ રાગ કાઢીને ગાયછેતે.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૫)

આપણે બન્નો ભાઇને બેહેન હળી મળીને સંપથી રમીએ તો ઘણું સુખ થાય, લઢી વઢીને કંકાસ કરીએ તો જીવને ઉચાટ થાય આખરૂ ઓછી થાય ને વળી લોક બાળબ બદબોઇ કરે (૧) જે આપણો બાપ (ઈસ્વર) મોટો જોરાવર છે તે ઇશ્વરા હમે સદા હળી મળીને રહીએ એવું તુ કર, કે જેથી નીરંતર સુખમાં દહાડા જાય અને કોઇ દહાડો જરા પણ કજીઓ કંકાસ થાય નહી (૨) જે છોકરાં એક બીજા સાથે હળી મળીને રહેતાં હોય, ને કોઈ દહાડો સામ સામાં લઢે નહી, તે ઓ સાથે રમીજમીને ગીતો ગાયછે, તેથી તેમની માતા મનમાં ઘણી ખુશી થાય છે. (૩)

પાઠ ૮૨ મો.

ટપકાં નાં૦ ઝીણાંટીપાં.
ચુમાસુ નાં૦ ચોમાસુ.
ઝમવુ નાં૦ ભંબાવુ.
ઝરવુ નાં૦ ઝરીને બંધ ઇ ગયલું પાણી.
કુવા નાં૦ કુવામાથીકાઢેલુ
પડીને બંધાયલું પાણી
રૂપ નાં૦ ડેળ કાતી
ઢીમ નાં૦ ભાટીનીગાગર
કે ઘડાનો ઓભે લો નીચલો ભાગ.
વરાળ નાં૦ બાફ્ ઉવાળ
નાસક=ટીકળ; પાણીની કુકાણી.

ગગન ના૦ આકાશ.
ઠાર ના૦ ઠંડ. હીમ.
વેગળેથી અ૦ આઘેથી
ઝાકળ ના૦ સરદી,ઓસ

પાઠ ૮૩ મો.

મધ્ય=વચલા ભાગના.
 આભારણુ.
પુષ્કળ વી૦ ઘણું,બહુ
ડામ ના૦ ઉનોચંપકો.
બરડો ના૦ પીઠ, વાંસો.
સાંધા ના૦ ટેભા.
પાંસળીઓ ના૦ પાસા
 તરફની હાડકીઓ.
ટેકીટેકીને અ૦ અધેલી
 ને; ટેકો દઈને.
જડબુ ના૦ ડાચું.
ઝેરી વી૦ વીખવાળુ.
થેલી ના૦ કોથળી.
ભેળુ વી૦ સાથે.
જખમ ના૦ કરડેલી કે
 વાગેલી જગો.
પસરે ક્રી૦ ફેલાય.
ઘટતાં વી૦લાયક; જોઈ
 એ તેવાં.

પાઠ ૮૪ મો.

સીંહ ના૦ ચોપગાં જ-
 નાવરનો રાજા.
જીવતદાન=નવો જનમ.
મહારાજ ના૦ મોટારા-
 જા, રાજાધીરાજ.
કાલાવાલા ના૦ ખુશામ
 ત; વારેવારે કરગરી
 ને કહેવું તે.
સામર્થ્ય ના૦ જોર;બળ
છાયા ના૦ શીળે; ઓથે.
દોડાદોડ ક્રિ૦ દોડ ધામ
 નાસાનાસ; દીંગામ-
 સ્તી.
ગુનો ના૦ અપરાધ,વાંક
માફ ના૦ ક્ષમા,જવાદેવું
ચાકરી ના૦ સેવા.
ટાળીશ ક્રી૦ મટાડીશ
શેખી=પતરાજી; વડાઈ.
વન ના૦ રાન;જંગલ.
ગરીબડો=કંગાલ;રાંક.
ઘેલો વી૦ ગાંડો;નાદાન

પાઠ ૮૫ મો.

હાજર ના૦ તૈયાર.
તરાપ ના૦ તખલુ.
બજાવશે ક્રી૦ કરશે.
દાસ ના૦ ચાકર;સેવક.
જાળ ના૦ ફાંદો.
છુટાયું ક્રી૦ નીકળાયું.
અકળાયો ક્રી૦ ગભરાયો
બુમો ના૦ પોકાર, સાદા
બદલો ના૦ અવેજ,પાડ
કાતરી ક્રી૦ કરડી.
પ્રસંગ ના૦ વખતસમય

પાઠ ૮૬ મો.

સાંઠા=કરાંઠી, સોટી.
રેસા ના૦ દોરા.
ઓયાં ના૦ સાંઠાનો ગરભ
સુતળી ના૦ સણુ
 ની દોરી.
ટાટપટી=સુતળીનું ટાટ.
દીવાસળી ના૦ દીવા કર-
 વાની સળી.
માણસપુર વી૦ માણસ
 જેવડાં. માથોડાપુર.
ઝાઝાં વી૦ ઘણાં; બહુ.
ઉપાડી ક્રી૦ ઉચકી.
મરડીને કૃ૦ આમળીને.

પાઠ ૮૭ મો.

શિયાળ ના૦ કુતરા જેવું
 રાતે બોલનારૂં જનાવર
ભુંગળાં ના૦ નાળાં.
વાઢ ના૦ શેરડી ઉગેલી
 તે જગો. ખેતર.
બોલ ના૦ બોડ, ગુફા.
ખંડેર ના૦ જુની અ-
 વાડ જગા.
મેદાન ના૦ લાંબી પે-
 ળી ખુલ્લી જગો.
ચોરીથી ના૦ છુપકીથી

ટોળાં ના૦ જથો.
મુએલાં કૃ૦ મરીગયેલાં
કૂકડા ના૦ મરઘડા.
નુકશાન ના૦ બિગાડ.
એકાંત વી૦ એકલાં.

પાઠ ૮૮ મો.

લોભીઓ ના૦ લાલચુ-
માણસ.
જમણવાર=નાત વરો.
પગરૂઠ ના૦ તળજીવ,
નખારા.
સાબ ના૦ ફાયદો, નફો.
તપેલાં ના૦ પાતેલાં.
અભાગી કૃ૦ સાચવી,
નપાસી.
વિયાય ક્રી૦ પ્રસવે.
બચ્ચાં ના૦ છોકરાં.
ભૂલથી ના૦ ગફલતથી

પાઠ ૮૯ મો.

ધુતારા ના૦ ઠગખોર.
સમજાવી લઇજનારા
નાદાન ક્રી૦ ભોળો, અણુ-
સમજુ.
આદમી ના૦ માણસ.
ફરીને અ૦ બીજીવખત
નાત=જમણવાર, વરો.
ખપ ના૦ જરૂર, કામ.
ચુપ ના૦ મુગો. અબોલો.

વસતા ક્રી૦ રહેતા.

પાઠ ૯૦ મો.

ભીંડી ના૦ શણને મળ-
તી જાત.
વાણુ ના૦ ભીંડીનારેસા-
ની દોરી.
ગરીબ વી૦ પૈસાવગરના
રંક, નીરધન.
ટકાઉ વી૦ મજબુત.

પાઠ ૯૧ મો.

ખુંધ=વાંકાસુંકા.
રણ ના૦ રેતીનું મેદાન.
રેતાળ વી૦ રેતીવાળી.
ચરબી ના૦ જનાવરના
ચામડાના પાતળાપડ
ગાંથી જે ચીકણું ઘી
જેવી વસ્તુનીકળે તે.
સંદેશા=સમાચાર, કહેણુ.
પોષણ ના૦ ગુજરાન,
મુસાફરી ના૦ માણસો
કે પગે ચાલતાએકદેશ
થી બીજે દેશજવું તે-
સાંઢણી ના૦ ઊંટની મા
દા (ઝડપથી ચાલનાર
ઊંટ.)
તરેહવાર=અજબગરીબનુ
ઓર તરેહનું.
ઝડપ=તાકીદ, ઉતાવળ.

બાવળીઓ ના૦ બાવળ
ના કાંટાનું ઝાડ.
સંકડાઈ કૃ૦ સંકોચાઈ,
દબાઈને.

પાઠ ૯૨ મો.

વનસપતિ ના૦ લીલોતરી
વેલા ના૦ ભોંયપર પથરા
તો છોડ.
બટાટા ના૦ અણુખડા.
તાંદળજો ના૦ તાંદળીઆ
નીકેચોલાઈનીભાજી.
સુરણ=એક જાતનો કંદ.
મેથી ના૦ મેથીનીભાજી
રતાળુ=એકજાતનો કંદ.
તળવું ક્રી૦ તેલમાં વઘા-
રવું.
પાઈ ના૦ પોઈનીભાજી.
સકરીઆં ના૦ મીઠાકંદ
અળવી-અળવીની ભા-
જી.
બાફીને ક્રી૦ પાણીમાં-
રાંધીને.
કુમળાં=નરમસુવાળાં.
ચડે ક્રી૦ બફાય, રંધાય.

પાઠ ૯૩ મો.

અંકુરા ના૦ સરગુઓ.
અગથિઓ ના૦ અગથી-
આના ફુલનું.

કંડો=કડાનાફુમતનું ઝાડ.
શીલવા ના૦ મીઠશાખા.
ફાલીને ક્રૂ૦ ફાલીને.
સુધાં અ૦ સાથે.
રાંગણું ના૦ પંખાક.

પાઠ ૯૪ મો.

પાર ના૦ સામો કીનારો.
માછી ના૦ ઢીમર, માછ
લાં પકડનારો.
સડ ના૦ પાદીઓમાંથી
સાકડી સાથે સીવીને.
વાહાણ ચલાવવા સા
રૂ બાંધેલી તે.
ખારવા ના૦ ખલાસી.
મછવી ના૦ નાની હોડી
લંગારવું=પાણીમાં ચલા
વવું.
શીધું=ખાવાનું ભથુ.
હલેસાં ના૦ ચાટવા.
સાંમન ના૦ ચીજો.
તોપ ના. મોટી બંદુક.
આદર=પાદીની પીછાડી
બાજે=મુશકેલાઈથી.
સમાધ ક્રી. માર્ગ.

પાઠ ૯૫ મો.

રીંછ ના૦ બીહામણું જા
નવરણ જાનવર.
બિહામણું ના૦ ભયંકર.
મધમાખ ના૦ મધકરના
રી માખી.
મધપુડો ના૦ મધ માખ
નો પુડો.
મગરૂબુત વી૦ જોરાવર.
ભાવે ક્રી૦ સ્વાદ લાગે.
રાની ના૦ જંગલમાંની.
ભોગ ના૦ કબજી.
ચટકા ના૦ ડંખ.

પાઠ ૯૬ મો.

બચરડીને ક્રૂ૦ચરડીને
જવલે=કોઈ વખત.
ભમતાં ક્રૂ. ભટકતાં.
થાક ના૦ મેહેનત. શ્રમ.
પીઠ ના૦ બરડો, વાંસો.

પાઠ ૯૭ મો.

હલકી=થોડીકીમતની.
મેળવણી ના૦ બેગે.
કંસારા ના. ધાતુના વાસ
ણ બનાવનારા.
કલાબતડા ના૦ કલાઈનાં
વાસણ બનાવનારા.
ઘાલી ક્રૂ૦ રાખી.
વાળીએ ક્રી૦ મરડીએ.
દોહલી ના૦ કલમંસી
કાચની તાસકી.

પાઠ ૯૮ મો.

ગોળીઓ ના૦ સીસાની
લખોટી.
છરા ના૦ નાનીનાનીશી
સાની ગોળીઓ.
બંદુક ના૦ નાની તોપ.
કાંતીલોહું=ચીનાઈ લોહુ.
વોહોરા ના. હોરાલોકો.
કાંસું ના૦ એક જાતની
બરડ ધાતુ.

પાઠ ૯૯ મો.

રત ના૦ મોસમ, વખત.
કુંપળ=ફણુગો, અંકોર.
મોહોર ના૦ આંબાનાં
ફુલ.
ટેટી ના૦ ખડબુચા.
આંબાગાળો=કેરીગાળો.
કેરીનો રસ કાઢીને
જમવા સારૂ બાધ.
ભાંડુ જમવા તેડવાતે
તરબુચ ના૦ એકજાતનું
રસદાર બુસ ડોબા:
જેવું મોટું ફળ.
કબીલા ના૦ ચેનબાજી.
ટહુકા ના૦ મધુર શબ્દથી
બોલવું તે.
રાએબુ ના૦ વીઓળીના
જેવો મેવો.
બહારો ના૦ મુધીનો
[illegible]

રાગનું પક્ષી.

પાઠ ૧૦૦ મો.

ઘમઘોર વી૦ચડી આવેલું તે, ઘેરાઇગયેલું.
વીજળી ના૦ વીજ.
ચમકારા ના૦ ઝબકારા
કડાકા ના૦ અવાજ.
ગરજના ના૦ ગડગડાટ
કાટકો ના૦ મોટો અવાજ.
પુર ના૦ ભરતી, રેલ, પાણીનું આવવું.
હેલી ના૦ ઝડી;વરસાદ બે ચાર દીવસ સામટો આવે તે.
દુકાળ ના૦ અનાજ પાણી નહી મળે એવો વખત;કઠી મોંઘવારી
તર ક્રી૦ તરપત થાયછે ભરાઇને પલળેલી.

પાઠ ૧૦૧ મો.

કપાસીયા=કપાસનાં બી.
કુટવાનું=કાઢે ચીકડવું.
કાલાં=કપાસના જીંડવાં.
ડગલી ના૦ નાનીબંડી અંગરખી.
ચીમ ના૦ થાઠ ઠેઠ ઠાંઠ
તેજનો ના૦ મશાલો.

સગડી ના૦ કાણાંકાણાં વાળુ માટીનું દેવતા રાખવાનું વાસણ.
કુડાળું=ગોળ ચક્કરડું.
તાપણી=આગ પનોડા વગેરે કરીદીનું બળતું.
મહામહા=ઘણું ઘણું.

પાઠ ૧૦૨ મો.

દુસ્મન ના૦ શત્રુ,વેરી.
ચુડા=બાયડીઓ હાથે પહેરેછે તે.
રમકડાં ના૦ બાળકને રમવાની ચીજો.
ઉપાડે ક્રી૦ ઉચકે.
અટપટી વી૦ અઘરી. છુટે નહી એવી.

પાઠ ૧૦૩ મો.

છત=સીલક;સંઘરો.
ભઠી ના૦ દેવતાનો આરો.
ગોતર ના૦ અનાજનાં કાલાં છોતરાં વગેરે.
કણસવું=ચોળવું.
લોંદો=લપકો; લચકો.
પગી ના૦ ઝીણી રેત.
ચોકડું=ચોપડે સંચો.
અવર ના૦ અતરંગ, હાલે નહી એમ.
જરૂર=પરવા; દરકાર

પાઠ ૧૦૪ મો.

કેલ ના૦ કેસ, છો, કેઆદીને પલાળીને ગારો કરેલો તે.
મટોડું=ચીકણી માટી.
આધારે ના૦ આશરે.

પાઠ ૧૦૫ મો.

ખલાસી ના૦ ખારવા.
વેહેરવું ક્રિ૦કુરવત વતે ચીરવું;પાટીઆં પાડવાં
કામઠાં ના૦ વાંસને ચીરીને બે ભાગ કરેલા તે.
કરાઈ ના૦ લાકડાં વેહેરનારો.
મેહોલીઆં ના૦ નેવાંઆગળની પાટલી.
સરડવું ક્રિ૦ કામઠાં ભરી લેવાં.
પકવાસા ના૦ લાકડાની પાતળી ચીપો.
વળી ના૦ સાટડી.
ભારોટીઆ ના૦ પાટડા.
લગ ના૦ ગે, સાકટો.
ઢાળ ના૦ નીચોઢોળાવ
પીઠીઆં=મટાં સાકટા.

પાઠ ૧૦૬ મો.

રંગાજાર ના૦ હથીઆર
કોહાડ ના૦ કુહાડી[illegible]

ગરજના ના૦ મ્હોટો સાદ
અન=અનાજ દાણા.
એરણ ના૦ જેના ઉપર સોની લુહાર વગેરે ટીપેછે તે.
ધમણ ના૦ દેવતા સળગાવવાને ફુંક મારવાની ચામડાની ગુણ.
કોશ ના૦ નરાજ.

બરડવાં ના૦ ચાપડા.
સામાન ના૦ ચીજો.
બાળી ના૦ ચપ્પુ, છરી
ઠેઠ અ૦ છેક.
સાંસા ના૦ તંગી, વાંધા
નીરાશ વી૦ ના ઉમેદ આશાભંગ.
ગડબડવું ક્રી૦ ઢળી પડવું
સાંકડો વી૦ અડોઅડ.
નીકાલ=છુટકો, તોડ.
પસમો વી૦ અઘરો.
અડોઅડ અ૦ પાસેપાસે
ડુંગર ના૦ મોટો ટેકરો.
ટેકરી ના૦ નાનો ડુંગર.
ચોતરફ અ૦ આસપાસ ચારે બાજુ.
મારગ ના૦ રસ્તો, રાહા.
કદાપી અ૦ કોઈ વખત.

પાઠ ૧૦૮ મો.

તમાશો ના૦ ખેલ રમત
ચતુરાઈ ના૦ ડાહપણ.
વખાણવું વી૦ તારીફ કરવી, સારૂ કહેવું.
અંતે અ૦ છેલ્લે; છેવટે
વળ્યો અ૦ મરડ્યો.
સંકડાઇને ક્રી૦ સંકોચાઇને, દબાઇને.
સમજણ=સમજ; બુદ્ધી.
હઠ ના૦ જીદ, મમત.
જીવ=પ્રાણ; આત્મા.

પાઠ ૧૦૯ મો.

જીંડવાં ના૦ ડીંડવાં.
રેંટીઓ ના૦ રેંટ.
ચરખો ના૦ કપાસમાંથી કપાસિયા સાથ જુદા પાડવાનો નાનો રેંટીઓ.
ખાદી ના૦ દોટી, જાડુ કપડું.
સુતરાઉ=સુતરનું બનેલું.
મલમલ ના૦ ઝીણું ઝીણું લુગડું.
પોત ના૦ કુમાશ.
જગંનાથી ના૦ એક જાતનું ઝીણું લુગડું.
માદરપાટ ના૦ સફેત જાડું ટકાઉ લુગડું.
જુદાં વી૦ જુદા, નોખા
ખાસ્તો ના૦ એક જાતનું કપડું.

પાઠ ૧૧૦ મો.

બિંબ ના૦ કારણ.
લાલાશ ના૦ રતાશ.
ક્રોડ વી૦ સો લાખ.
ગાઉ ના૦ કોશ.
તેજ ના૦ નુર, ચળકાટ
ઝાડપાલો ના૦ ઝાડનાં ઝીણાં પાંદડાં.
ગરમી ના૦ તાપ.

પાઠ ૧૧૧ મો.

ચંદ્રમા ના૦ ચાંદ, ચાંદો.
અલાયો ના૦ વાંકોકાવો, આવો ( )
દર્પણ ના૦ આરસી.
પુનમ ના૦ પંદરમી તિથિ
અમાસ ના૦ મહિનાનો છેલ્લો દિવસ.
પૃથ્વી ના૦ જગત, નામ દુનિયા.
મુદલ વી૦ બીલકુલ જરા

પાઠ ૧૧૨ મો.

ઘડીઆળ વી૦ વખત જાણવાનો સંચો.
મધરાત ના૦ વચલી રાત
કલાક ના૦ અઢી ઘડી.

અંગરેજી=અંગરેજ સો ર્નુ.
અવર નાં૦ કમાડ.
કિનીટ નાં૦ રાા પળ.
ભાગ=હીસ્સો, પાંતી.

પાઠ ૧૧૩ મો.

આમલાં નાં૦ વાદળાં.
ગ્રહ નાં૦ સ્થિર તેજનો તારો.
જલદ= તીક્ષણ કસદાર
અજ્ઞાની વી૦ વેહેમવાળા ભોળા, સમજણ વગરના.
શકતી નાં૦ જોર; બળ.
સેંકડો વી૦ સો; હજારે.
એકાદ=એક, કોઈ પણ.
નવુંજુનુ=ફેરફાર આફ્તે, જેમ, કળ રજા.
પુછડીઆ=પુછડીવાળા.

પાઠ ૧૧૪ મો.

મેલીએ ક્રી૦ મુકીએ.
ઓચ્છુ વી૦ થોડુ,જરાક.
વરાળ=બાફ, શેવાળ.

પાઠ ૧૧૫ મો.

મેહ નાં૦ વરસાદ; મેઘ.
તરશે ક્રી૦ શોષે.
કૃપા નાં૦ મેહેરબાની.
ઘટેછે ક્રી૦ લાયકછે.

પાઠ ૧૧૬ મો.

સર્વવ્યાપક વી૦ બધે ફેલાય, બધે ફરતો.
આભાસ નાં૦ ભિજાશ.
ખોળવું ક્રી૦ શોધવુ.
અંતર=દીલ ભીતર.
આકાશ=વાદળ, ગગન
ચાસ નાં૦ હળે કરીને ખેતરમાં જે લીટા પાડેછે તે.
કણી નાં૦ રજકણ.
વીશ્વપતિ નાં૦ જગતનો ધણી; પરમેશ્વર.
આસપાસ=આસેપાસે.
વાસ નાં૦ રેહેઠાણ.
ઘાટ નાં૦ વેતરાણ; તોડ.
તાત નાં૦ બાપ ધણી
જગતકરતા નાં૦ જગતનો બનાવનાર ઈસ્વર
ઠાલું વી૦ ખાલી; અમથુ.

(કવિતાની સમજુતી) (૧૬)

આપણી આસપાસ આકાશમાં ને ઘાસ તથા ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરછે; એવુ મનમાં જણાય છે (૧) આપણે બોય તળીઆ નીચે ભોંયમાં પેશી કંઈ છુપી વાત કરીને મનમાં કાંઈ ઘાટ રચીએ (દગાનો ને કોઇને મારવાનો) તે બધુ જગતનો બનાવનાર ઈસ્વર જાણેછે (૨) એક જરા જેટલી રજ છુપાવવાને વાસ્તે આપણે ખાલી જગ્યા શોધીએ તો કાંઈ પણ પરમેશ્વર વીના કોઇ જગ્યા ખાલી માલમ પડતી નથી. (૩)

પાઠ ૧૧૭ મો.

સ્વાસ નાં૦ દમ; સાસ.
નાડી નાં૦ નાડ; ધમની.
સુકદ=શોષ; લાસ.
અણસમજુ વી૦ વગર સમજના, નાદાન.
ખાતરી નાં૦ નીશા; ખાતર જમા.

પાઠ ૧૧૮ મો.

ભાવ ના૦ હોંશ ઉમંગ.
ભુંડી ના૦ નઠારી, માઠી
ઠાઠ ના૦ ભભકો, ડોળ.
ઠાલો= ખાલી; અમથો.
ભેદ ના૦ કારણ, પડદો.
આળ=તહોમત; બટ્ટો.

છળ ના૦ દગો; કપટ.
છુપાવવું=છાનું રાખવું.
શીખ ના૦ શીખામણ.
પળી ના૦ ધોળાં વાળ, પળીઆં; સફેતી
રૂડી વી૦ સારી જાતની

ઠગાઈ ના૦ ઠગબાજી; છળભેદ.
ખરેલું કૃ૦ આખડેલ.
ડાગ=કલંક, દુષણ એબ.
ગળી ના૦ નામોશી. (એક જાતનો કાળો રંગ.)

(કવિતાની સમજુતિ.) (૧૭)

હું તમને સુખે સારી શીખામણ શીખવું તે ધ્યાનમાં લો પણ નઠારા લોકની નઠારી શીખામણ માનો નહી, ઉમંગથી ભણો ને છુપી વાતના ભેદ મનમાં સમજીને હે બાળકો એ વાતની ખરે તમે મનમાં રાખો (૧) નઠારી ચાલ ન ચાલો ને સારી ચાલ ચાલો, ને ઠગબાજીનો ખાલી ઢોંગ તમે મુકી દો; કોઈનું ઘરેણું રસ્તામાં પડેલું કે આખરેલું હોય, તે તમને જડે તો તુરત જઈને કહો કે અમને જડેલું છે (૨) જે માણસ કપટથી કે હીકમત કોઈને છેતરીને વાત છાની રાખે તો તેથી તેની આબરૂ જાય ને લોકમાં કાળી ટીલી આવે; પછી જ્યાં સુધી સફેદ પળીઆં આવે (મરે ત્યાં સુધી) તે ગળીનો ડાઘ કેમે કર્યાં છુટતો નથી, એટલે (કાળીટીલી) આવી હોય તે મટતી નથી ૩.

પાઠ ૧૧૯ મો.

વસ્તુ ના૦ ચીજ.
પ્રાણી ના૦ જેમાં જીવ છે ને જે અહીંથી ત્યાં ફરી શકે છે તે.
મુલક ના૦ દેશ.
સંધા વી૦ સઘળા; બધા

પાઠ ૧૨૦ મો.

ગળપણ ના૦ મીઠાસ.
મોગરો ના૦ એક જાતનું સફેદ ફુલ.
ચંબેલી ના૦ એક જાતનું સફેદ ફુલ.
સુગંધી વી૦ સારી વાસના
સાધારણ વી૦ વચલા- વાંધાની મધ્યમ.
ફોરમ=સુગંધ, ખુશ્બો
પુરુષ ના૦ મરદ; ભાયડો
ભલમનસાઈ ના૦ દાનાઈ; શાલસાઈ; ભલાઈ
પૈસાપણ ના૦ તવંગરપણું

પાઠ ૧૨૧ મો.

રસળવું ક્રી૦ ભટકવું.
વાણોતર ના૦ ગુમાસ્તો મેહેતો.
ઉપરાણું ના૦ આપેલા પક્ષની તાણ.
પીતાંબર ના૦ ઉંચું રેશમી ધોતીઉં.
ભવૈ ના૦ ગામડીઆ- લોકનો વરઘોડો.
ગુજરાન ના૦ ખોરાક.
ઢળ્યાં ના૦ [illegible]

નું મજુરીનું કામ.
દશા ના. આપદા.વિપત
કાપડીઓ ના. દોરીવા-
ળીઓ; કાપડવાળા.
ઓજુજ વી. હલકો ખોટો.
પગાર=મુસારો મહીનો-
માલ ના. સોદો.
વાયદો ના. ઠરાવ કરેલ-
લો દહાડો.

પાઠ ૧૨૨ મો.

અબરખ ના. એક જા-
તનો સૈકત પડવાળો
પદારથ.
મદારી ના. ખેલ કરના-
ર બાજીગર; નટલોકો.
નીસર્યા ક્રી. નીકળ્યા.
સોંઘા વી. સસતા.
હર વી. દર; અકેક.
મગન ના. ખુશી.
લેખવ્યું ક્રી. ગણ્યું. ગ-
ણકાર્યું.
મજા ના. રમુજ, ગમત

પાઠ ૧૨૩ મો.

મહરત ના. મોટા કુળ-
નું આબરૂદાર માણસ
સમાલવા કૃ. તપાસવા
બીડાણીડું ના. કચડા
કચડી.

ચંપાઇને ક્રા. દબાઇને.
વાસેલું ક્રા. ઢાંકેલું.
પાડોશી ના. પાસેના ઘ
રમાં રહેનાર.
ઉદાસ વી. દલગીર.
વાંસે વી. ઓથે; પછ-
વાડે.
રજા ના. છુટી બરતરફી.
ઠપકો ના. દોષ.
ફેરા વિ. ચક્કર. આંટા.

પાઠ ૧૨૪ મો.

સ્વર ના. અ-થી-ઔ સુધી
માંનો ગમતે એક અ-
ક્ષર.
બારાખડી ના. પદ.
તોતડા વી. બોબડા.
વ્યંજન ના. ક-થી-ળ સુ-
ધીમાંનો ગમે તે એક
અક્ષર.
જોડાક્ષર ના. જોડેલા
હરફો.
અતડું વી. ખરાબ; તો-
છડું.
શબ્દ ના. બોલ.

પાઠ ૧૨૫ મો.

ભાન ના. ખબર સરત.
ટેરવું ના. છેડો; અણી.
અવાળુ ના. અગાડીના

ઉપલા દાંત ઉપરની
સુંવાળી જગો.
સ્પષ્ટ ના. ખુલ્લું સાફ.
વાક્ય ના. બે અથવા
તેથી વધારે શબ્દ એ
કઠા થયાથી જે વચ-
ન બોલાયછે તે.
અટકીને ક્રા. અટકાઇને
ઉગાડવું ક્રિ. ખુલ્લુંકરવું.

પાઠ ૧૨૬ મો.

કાળજી ના. ધ્યાન; ચ-
ટક.
કબુલ ના. કરાર વચન.
મુચરકો ના. કબુલાત
નો લેખ; દસ્તાવેજ.
મેળી વી. મેળવી.
વિરામચિન્હ ના. વીસા
મો લેવાની નીશાની
અટકવું ક્રી. થોભવું.
ટપકું=ઝીણું મીંડું, બિંદુ.
ગુનેગાર ના. અપરાધી.
દરજી ના. મેરઈ સઈ.
ચોખું વી. સાફ; ખુલ્લું.

પાઠ ૧૨૭ મો.

જવાબ ના. ઉત્તર.
સંભાળ=તપાસ; નીઘા
ઢબ ના. રીત, ઢંગ.
પ્રત્યેક=દરેક; દરએક

શુદ્ધ ગી. અશો; આક.
ઉતાવળ ચ ચાલીદ.
મહાપરા ના. આપોપ.
નીપજ ના. ચારો; ફાયદો.
ધોરી ના. શાક, શોર.

પાઠ ૧૨૮ મો.

બાળબોધ=બાલબોધી.
છીપી ના. જ ઘ મોતી.
અનુસ્વાર=મીંડું; બિંદુ.
ગુજરાતી=ગુજરાતની.
સંયોગ=આપી; મળી.
ધરમપુસ્તક=ધરમની વાતની ચોપડી.
શુભાક્ષર ના. પહેલાશ કસ્બાતમાં શીખવાના દસ્કતો.
ધોરણ ના. રીત; રસ્તો.
બાલબોધી=બાળબોધ.
મોતી ના. આબ; છીપી.

ઓળખવાને ક્રી. પીછાનવાને; ઓળખવાને.

પાઠ ૧૩૦ મો.

ઇનામ ના. સીરપાવ. ખુશીબદલ થઇ બક્ષીસ આપવું તે.
વિશ્વાસ ના. ભરોસો.

પાઠ ૧૩૧ મો.

ચુસ્ત વી. મજબુત; સુભીવત.
હુસેરની ક્રી. વધારની.
જોખવું ક્રી. તોળવું.

પાઠ ૧૩૨ મો.

ચતુર વી. ચાલાક; ડાહ્યો.
ઝવેરી ના. હીરામાણેક વગેરેનો વેપારી.
ઝવેરાત ના. હીરામાણેક મોતી વગેરે.

પાઠ ૧૩૩ મો.

ધનવાન વી. પૈસાદાર.
દૈવ ના. ઢોંગ ચતુર.
ફોસલાવી ક્રી. પટાવી; સમજાવી.
ફકીર ના. સાંઇ; ભીખ માગનારો.
ધમકાવીને ક્રી. ધુરકી આપીને; ધમકીદઇને.

પાઠ ૧૩૪ મો.

આળસ્યો=ઢીલો; બેઠો.
પાંખાળો વી. પાંખવાળો.
રૂપાળો=સારો; સુંદર.
ભોળુ વી. નીખાલસ કપટી નહી તે.
છળ વી. કુરબુ; કપટી.
લક્ષણ=ગુણ; આચરણ.
દીસે છે ક્રી. દેખાય છે.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૩)

ઝાડપર માળો બાંધવા બેઠા એવા એક કાગડાને જોયો, તે એ પાંખવાળો બોલતો હતો પણ તેનો રાગ સારો હતો નહી.

પાઠ ૧૩૫ મો.

આંકડા=અંક નંબર.
આપડી=અંધ
એકાની ક્રી. ભરમાવી ખુશામદો કરી.

ભુગોળ વિદ્યા

સવાલ—છોકરાઓ બોલો તો દિશાઓ કેટલી છે?
જવાબ—દિશાઓ ચારછે; ઉત્તર, દક્ષીણ, પુર્વ ને પશ્ચિમ.

સ—દીશાઓ કેમ પારખવી તે તમે જાણોછો?

જ—હાજી સુરજ ઉપરથી, સુરજ ન દેખાતો હોયતો ધ્રુવના તારા પરથી; અને તે પણ નહી દેખાતો હોય તો વહાણના હોકાયંત્રથી.

સ—પુર્વ અને પશ્ચિમ દીશા કેમ જાણીએ?

જ—જેનીગમે રોજ સુરજ ઉગતો હોય તે પુર્વ દીશા, અને સાંજે આથમતો હોય તે પશ્ચિમ દીશા જાણવી.

સ—ત્યારે ઉત્તર અને દક્ષીણ દીશા કેમ જાણીએ?

જ—આપણે પુર્વ દીશા તરફ મોં કરીને ઉભા રહેવું, તો જેનીગમ આપણો ડાબો હાથ આવે તે ઉત્તર અને જેની ગમ આપણો જમણો હાથ આવે તે દક્ષીણ દીશા જાણવી.

સ—ત્યારે હોકાયંત્ર અને ધ્રુવના તારાએ કરીને દીશા સી રીતે જાણવી?

જ—હોકાયંત્ર એટલે વહાણનો હુકો તે મોટા વાહાણોમાં ખલાસીલોકો રાખેછે, તે અંધારી રાતે તેમને બહુ કામ લાગેછે. તે યંત્રની સોય હમેશાં ઉત્તર દીશા તરફજ રહેછે, તેમ ધ્રુવનો તારો પણ ઉત્તર દીશાએ હમેશાં ઉગેછે, એ રીતે ઉત્તર દીશા જણાઈ એટલે પછી બીજી દીશા જાણવી સેહેલછે. એટલું યાદ રાખવું કે ઉત્તરની સામી દક્ષીણ અને પુર્વની સામેની પશ્ચિમ દીશાછે.

પૃથ્વી.

સ—પૃથ્વીનો આકાર કેવોછે?

જ—પૃથ્વીનો આકાર ગોળ દડા જેવોછે.

સ—આપણે કેમ જાણીએ કે ગોળ દડા જેવોછે?

જ—જે લોકો પૃથ્વીની આસપાસ પ્રદક્ષણા ફરીઆવ્યાછે તેમનાથી ખરેખરી સાબીતી થઈ ચુકીછે તેથી જાણીએ છીએ કે પૃથ્વીનો આકાર ગોળછે.

સ—પૃથ્વી ગોળછે તેની સાબીતીનાં કારણો બતાવો?

જ—હાજી તે સાબીતીના કારણો બહુ છે. ૧. તો એકે લોકો વાહાણમાં બેસીને એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે જવા સારૂ નીકળેછે. અને પૃથ્વીની આસપાસ પ્રદક્ષણા કરનાર જ્યાંથી તેઓ નીકળ્યા હોય ત્યાં પાછા આવેછે. ૨. બીજું જ્યારે ચંદ્રગ્રહણ થાયછે ત્યારે એક

તરફ પૃથ્વી અને એક તરફ ચંદ્ર રહેછે. તે વખતે પૃથ્વીની ચંદ્ર ઉપર ગોળાકાર માલમ પડેછે. ૩. જ્યું દક્ષિણ દીશા તરફથી ઉત્તર દીશા તરફ લોકો જાયછે તો ઉત્તર ધ્રુવ નક્ષત્ર ઊંચુ દેખાતું જણાયછે. ૪ થું પૃથ્વીના બધા દેશોમાં સૂરજ બરાબર વખતે ઉગતો નથી કોઈ દેશમાં વહેલો ને કોઈમાં મોડો કોઈ દેશમાં સવાર પડેછે તો કોઈમાં બપોર થાયછે, કોઈ દેશમાં બપોર થાયછે તો કોઈમાં રાત પડેછે ત્યારે તેનું કારણ પણ પૃથ્વી ગોળછે તેથી છે.

સ—પૃથ્વીનો પરિઘ કેટલા માઈલ છે?

જ—આશરે ૨૫૦૦૦ માઈલ.

સ—પૃથ્વીનો વ્યાસ કેટલા માઇલછે?

જ—આશરે ૮૦૦૦ માઇલ.

સ—પૃથ્વીની સપાટી કેમ બની છે?

જ—પાણી અને જમીન વડે.

સ—પૃથ્વી ઉપર પાણી કેટલું છે ને જમીન કેટલીછે?

જ—જો આખી પૃથ્વીના બરાબર ત્રણ ભાગ કરીએ તો તેમાંના બે ભાગ કરતાં વધારે પાણીછે, અને બાકીની જમીનછે.

વ્યાખ્યા.

સ—છોકરાઓ બોલો તો તમે નકશા જોયાછે, નકશો તે શું?

જ—હાજી. નકશો એટલે આખી પૃથ્વી કે તેનો કોઈ ભાગ, કે દેશ કે શેહેર વગેરેનો નમુનો તે.

સ—દેશ કોને કહીએ?

જ—જેમાં ઘણાએક પ્રાંતો, ઇલાકા વગેરે આવેલા તે.

સ—પ્રાંત કોને કહીએ?

જ—જેમાં ઘણાએક સંસ્થાન: જીલ્લા, તથા તાલુકા આવેલા તે.

સ—ઇલાકો એટલે શું?

જ—જે ઘણાંએક પરગણાંઓ મળી થએલો તે.

સ—પરગણું એટલે શું?

જ—જેમાં નાનાં નાનાં ગામો ઘણાં આવી એક તાલુકો થએલો તે.

સ—ગામ કોને કહીએ ?

જ—જ્યાં કે થોડાંક ઝુંપડાં (ઘર) ની વસ્તી હોય તે ગામ.

સ—ત્યારે ગામડું કોને કહીએ?

જ—જ્યાં ઘણુંજ થોડાં ઝુંપડાં જેવાં ઘરની વસ્તી હોય તે.

સ—તાલુકો એટલે શું ?

જ—તાલુકો તો જે પ્રગણું કરીને કહેવાયછે તે.

સ—કસબો કોને કહીએ ?

જ—પ્રગણાનું જે સૌથી મોહું ગામ તે કસબો.

સ—શેહેર કોને કહીએ ?

જ—જ્યાં મોટાં મોટાં દેવળ ને હારબંધ ઘરો બાંધેલાં હોય, અને જ્યાં સારાં સારાં ચોટાં તથા બજાર હોય ને જ્યાં ધમધોકરા સારો વેપાર ચાલતો હોય તે.

સ—બંદર એટલે શું ?

જ—નદી કે દરીઆ કોઠે વેપારના મથકનું જે શેહેર આવેલું તે.

સ—રાજધાની એટલે શું ?

જ—રાજગાદીનું જે મોહું શેહેર તે.

સ—સંસ્થાન એટલે શું ?

જ—રાજાઓના વસાએલા જે નના નાના ખંડીઆ મુલક તે.

સ—પ્રથવી ઉપર પાણીના કયા કયા ભાગો થયેલાછે ?

જ—નદી, સરોવર, અખાત, ઉપસાગર, સમુદ્રધુની, સમુદ્ર, મહાસાગર.

સ—પણ પાણીના મોટા ભાગો કેટલા છે ? અને તે દરેકને શું કહેછે તેના નામ દો ?

જ—તે પાંચછે, અને તેમાના દરેકને મહાસાગર કહેછે તેમનાં નામ ઉત્તર મહાસાગર, દક્ષીણ મહાસાગર આટલાન્ટીક મહાસાગર પાસીફીક, અને હિંદી મહાસાગર.

સ—પ્રથવી ઉપર જમીનના કયા કયા ભાગો થયેલાછે ?

જ—બેટ, સંયોગીભુમી, ભુશીર, દીપકલ્પ અને ખંડ.

સ—પણ જમીનના સૌથી મોટા ભાગો કેટલા થયેલાછે અને શું કહેછે તેના નામ દો ?

જ—તે ચાર છે, તેમાંના દરએકને ખંડ કહેછે તેમના નામ; યુરોપ, એશિઆ, આફ્રીકા, અને અમેરીકા. એ શીવાય એક પાંચમો ખંડછે તેને "આસ્ટ્રેલીઆ" કરીને કહેછે.

સ—અમેરીકા ખંડના કેટલા ભાગ થયેલા છે ?

જ—બે, ઉત્તર અમેરીકા ને દક્ષિણ અમેરીકા.

સ—નદી કોને કહીએ ?

જ—જે પાણીનો ધોધ પર્વતમાંથી અથવા સરોવરમાંથી નીકળીને દળતી જગ્યામાં થઇને સમુદ્રને મળેછે તે.

સ—સરોવર કોને કહીએ ?

જ—આસપાસ ચોતરફ જમીન આવેલી ને વચમાં પાણી તે.

સ—અખાત કોને કહીએ ?

જ—જમીન ઉપર ઘણો લાંબો ગયેલો સમુદ્રનો જે ફાંટો તે.

સ—ઉપસાગર કોને કહીએ ?

જ—અખાતનું મોં પોહોળું થએલું તે.

સ—સમુદ્રધુની તે શું ?

જ—જે સાંકડો પાણીનો ભાગ પાણીના બે મોટા ભાગને સાંધેછે તે.

સ—સામુદ્રધુનીને સરોવરથી ઉલટું શું ?

જ—સામુદ્રધુનીથી ઉલટું સંયોગીભુમી, અને સરોવરથી ઉલટું બેટ.

સ—સમુદ્ર, સાગર કે દરીઓ કોને કહીએ ?

જ—મહાસાગર કરતાં નાનો જે પાણીનો ભાગ તે.

સ—મહા સાગર એટલે શું ?

જ—મહાસાગર એટલે મોટો સાગર અથવા દરિઓ પૃથ્વી ઉપર આસ પાણીના પાંચ ભાગ દીસાછે તેમાંનો જે એકેકો ભાગ તે.

સ—બેટ કોને કહીએ ?

જ—ચોતરફ ફરતું પાણી ને વચમાં જમીનનો ભાગ તે.

સ—સંયોગીભુમી એટલે શું ?

જ—સાંધનારી જમીન (જે સાંકડો જમીનનો ભાગ જમીનના બે મોટા ભાગને સાંધેછે તે.)

સ—ભુશીર, ભુશલાકા, અથવા કેપ કોને કહીએ ?

જ—જે જમીન લાંબી વધીને સમુદ્રમાં ગએલી તે.
સ—ખંડ કોને કહીએ ?
જ—જમીનના મોટા જેમાં ઘણા દેશો આવેલા હોયછે તે.
સ—ડુંગર પહાડ અને પરવત કોને કહીએ ?
જ—જમીન ઉપર જે મોટા ઊંચા ટેકરા હોય તે ડુંગર; એવા ઘણા ડુંગર સાથે જોડાઈને પૃથ્વીની સપાટીથી ઘણા ઊંચા ગએલા તે પાહાડ, અને એવા એવા ઊંચા પાહાડ જોડાઈને સાથે લાંબા પથરાએલા તે પર્વત કહેવાયછે.
સ—ખાડી કોને કહીએ ?
જ—સમુદ્રને મળવાની આગમચ ભરતીનું પાણી માંહે આવે એવું નદીનું મુખ જે પોહોળું થાયછે તેને ખાડી કહેછે.

મુંબાઇ બેટનું વર્ણન.

અરબી સમુદ્રમાં મુંબઇ બેટ આવેલો છે, મુંબઇ શેહેરની દક્ષિણ બાજુએ કોલાબા, બેકબે, અને ચોપાટી, પુર્વમાં મુંબઇનું બાર શીવરી અને મોડાના બગર, પશ્ચિમમાં મહાલક્ષ્મી, ખંબાલા, વરલી અને માહીમ ઉત્તરમાં માહીમ બાન્દરી, શાયન, મનમાર, માટુંગા અને વડવી, મધ્ય ભાગમાં દાદર, વડાલા નાયગામ, પરેલ, સીચપેટ ગલી અને મીન્ટરોડ મંડવી, એ શીવાય તારદેવ, ગીરગામ કામાટી પુરા, ખેતવાડી, બારા તળાવ, ભાયખળા, ચતાર પાખડી, મજગામ ભુલેશ્વર, ઉમરખાડી, માર્કેટ માંડવી, ખોજીવાડ અને કોટ નૈરૂત્ય કોણમાં વાલકેશ્વર જ્યાં ગવર્નર સાહેબનો બંગલોછે તથા હિંદુ લોકનું દેવળછે. આ બેટમાં વળી વડોદરા રેલવેનાં સ્ટેશનો જે મુંબાઇમાં આવેલાંછે તેનાં નામ કોલાબા, ચર્ચગેટ મરીનલાઇન, ચરનીરોડ ગ્રાંટરોડ, મહાલક્ષ્મી, પરેલ, દાદર, માહીમ, જી. આઇ. પી. રેલનાં સ્ટેશન જે મુંબઇમાં આવેલાં છે તેનાં નામ, બોરીબંદર, મસીદ બંદર, ભાયખલા, અને ચીંચ પોકલી, પરેલ, દાદર.

બંદરો—લકડ બંદર, માલેટ બંદર એલફીનસ્ટન બંદર, કર્નાક બંદર, મસીદ બંદર, મજગામ બંદર, પાલવા બંદર, ડાક બંદર

અને બોરીબંદર છે. ગોદી ઘણી છે. કોટની અને માજગામની અને ગીરજી એલફીનસ્ટન બંદરની કોલાબામાં તણુઆલાબંદ જગ્યાનાં નામ દીવાદાંડી, લુનેટ એસાયલમ અને કોલાબા ઓબઝરવેટરી પાંડેની ધર્મશાળા.

શહેર.—હિંદુસ્તાનની પશ્ચિમ કીનારાપર એક ટાપુમાં મુંબઈ શહેર આવેલું છે તે એક અગત્યનું બંદર છે અને અંગ્રેજ સરકારનું પશ્ચિમ તરફનું મુખ્ય શહેર છે. મુંબઈબેટ ઈ૦સ૦ ૧૬૬૧ માં પોર્તુગાલના રાજાએ બીજા ચાર્લસ રાજાને કન્યાદાનમાં આપ્યો હતો. એ સપાટ મેદાનછે તેની આજુબાજુએ કેટલાક ઊંચા ડુંગરા આવેલાછે. એ સપાટ મેદાન ૧૧ મૈલ લાંબુ અને ૩ મૈલ પોહોળું છે. એ બેટનો ઘેરાવો ૨૦ મૈલ કરતાં વધારે છે. કોટ અને બહારકોટ ગણી મુંબઈ શહેરની વસ્તી ૮,૫૦,૦૦૦ માણસનીછે. એ વસ્તીમાં ઘણું કરીને પારસી, હિંદુ, ભાટીઆ, બોરા વગેરેની છે.

તેઓ ઘણા પૈસાદાર મોટા વેપારી અને ભાગ્યા દુનીઆના ધણાછે. લંડન બાદ કરતાં અંગરેજી રાજ્યમાં એ મોટામાં મોટું શહેર છે. ઘણું કરી એમાં ગુજરાતી અને મરાઠી ભાષા બોલાય છે પણ વેપારને અર્થે દુનીઆના જુદા જુદા ભાગોમાંથી આવેલા લોકો ઇંગ્રેજી હિંદુસ્તાની વગેરે ભાષાઓ બોલેછે રંગારા, સુથાર, કંસારા તથા બીજા કારીગરો એ બેટમાં પોતાનો હુનર કરેછે પરંતુ સૌ કરતા વધારે વધો સુતર કાંતવાનો ને કાપડ વણવાનો છે. એ બેટમાં વરાળ યંત્રથી ચાલતાં ૮૦ કરતાં વધારે કારખાનાં છે. તેમાં ૨૫૦૦૦ કરતાં વધારે માણસની રોજી ચાલેછે ખેતીના કામમાં ઢોર મુખ્ય છે બીડી પણ થાયછે તથા વનસ્પતી ઘણું થતી નથીછે. દરીઆના પાણીને રસ્તાનાં અટકાવી જમીન ઉપર રેલવે બાંધી સાથી ટુકડા સાથ મુંબઈના ઉત્તર ભાગને હાલમાં જોડી દીધો છે. બાંધેલ ખાડી બાજુએ દુકાનો આવેલા છે. દુનીઆમાં સૌથી મોટામાં મોટું બંદરોમાંનું તે એક બંદર છે. તેમાં વહાણો ને આગબોટો હમેશ રહેછે અને તે દુનીઆના સઘળા ભાગો તરફ આવ જા કરેછે.

સમાપ્ત.

જાહેર ખબર.

અમારી દુકાનેથી નિશાળમાં ચાલતી સર્વ પ્રકારની ચોપડીઓ તથા ચારતો, નાટક ગુજરાતી, અને ઈંગ્લીશ ડીકશનરી, અરેબીઅન નાઈટસની ચિત્રવાર ભાષાંતરની કતો, અને જ્યોતિષની ચાલુ ચોપડી ઉપયોગી ચોપડીઓ જેટલી કિંમતે વેચવાની ગણાશે; માટે જેને જરૂર હોય તેમણે નીચેને સરનામે લખવું. મંગાવનારને ફાયદો થાય તેવી રીતે ચોપડી ઓછી કીંમતમાં આપવી. નવાં પ્રગટ થતાં પુસ્તકો એકદમ થઈ વેચી આપવું; જેની ઈચ્છા હોય તેણે પત્ર દ્વારી ખબર પૂછાવી કરવી, બહારગામ વાળાઓને યોગ્ય કમીશન આપવામાં આવે છે.

ધારે નેમીચંદ રતનચંદ.
ઠેકાણું અમદાવાદ ઝવેરીવાડ.
ભગવાનજી કુંવરજી મોરબી
પુસ્તક વેચનાર. કચ્છ—મુંદ્રા.

આ પુસ્તક વેચનારનાં ઠેકાણાં.

મુંદ્રા—પુસ્તક વેચનાર ભગવાનજી કુંવરજીની દુકાનેથી.
માંડવી—વોરા અમરચંદ મોતીચંદ તારાચંદ ડોસાની દુકાનેથી.
કોઠારા—ભ. કેશવજી કુંવરજી બુક સેલર પાસેથી.